

Millî Reasürans T.A.Ş.
adına sahibi
Cahit NOMER

İnceleme Kurulu
BAŞKAN

Barbaros YALÇIN
ÜYE

Hüseyin YUNAK
ÜYE

Candan EVREN
ÜYE

Ali N. YÜCEL
ÜYE

Feridun ÖZÜNAL

Yazı İşleri Müdürü
Y. Kemâl ÇUHACI

İnceleme Kurulu Sekreteri
Gonca GÜNiŞİK

Basın Yayın Koordinatörü
Ebru FERAY

Dizgi
Gonca GÜNiŞİK

Kapak Dizaynı
UMUT SİLE

Renk Ayrımı
OLUŞUR GRAFİK

Baskı
CEYMA MATBAASI

Merkez
Teşvikiye Cad.43/57
34367 Teşvikiye / İstanbul

Tel : 0-212-231 47 30 / 3 hat
E-mail : reasuror@millire.com.tr
Internet: <http://www.millire.com.tr>

3 ayda bir yayınlanır.

**Dergide yer alan yazıların
içeriğinden yazı sahipleri
sorumludur.**

İÇİNDEKİLER

Millî Reasürans T.A.Ş.	4
Rekabet Hukuku Açısından Avrupa Birliği Sigorta Pazarındaki Blok Muafiyet	6
IAIS Prensipleri Çerçevesinde Reasürans İşlemlerinin Denetimi	32
Gelecek İçin Bir Model	41
Uluslararası Gemi ve Liman Güvenliği Kuralları ve Donatanların Kurallara Yaklaşımı	44

Reasürör Gözüyle

19 Temmuz 1929 tarihinde, bir milyon TL sermaye ile reasürans faaliyetine başlamış olan ve günümüzde 340 milyon dolar prim hacmine ulaşan Şirketimiz, 19 Temmuz 2004 tarihi itibariyle yetmişbeşinci yılını doldurmaktadır.

Kuruluşunun ana amacı, Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin reasürans ihtiyacını belli bir oranda karşılamak ve bu sayede, o yıllarda ülkemiz için son derece önemli olan kısıtlı dövizin ülke içerisinde kalmasını sağlamak olan Millî Reasürans’ın, yetmişbeş yıl sonra gelmiş olduğu nokta ve Türk sigortacılık sektörü olarak içinde bulunduğumuz şartlar göz önüne alındığı takdirde, ne denli haklı gerekçelerle kurulmuş olduğu belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Millî Reasürans, Türk sigorta şirketlerinin düzenledikleri poliçelerinin belli bir kısmını, yasa gereği, zorunlu olarak devretmiş olduğu bir reasürans şirketi olmakla birlikte; kurulduğu günden bu yana hiç bir zaman sıradan bir reasürans şirketi olmamış, Türk sigorta piyasasına vermiş olduğu reasürans korumasının yanısıra, teknik ve meslekî bilgi sağlamak bakımından da destek olmaya çalışmıştır.

Millî Reasürans’ın gerek sigortacılık sektörüne, gerekse ülke ekonomisine olan katkıları, Dergimizde, Şirketimize ilişkin ayrı bir yazı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak burada, rakamların ifade ettiğinin yanısıra, asıl anlatılmak istenen; 75 yıl önce, yurtdışına reasürans nedeniyle döviz çıkışını önlemek amacıyla kurulmuş olan bir şirketin bugün, gerek ülkemizde gerekse uluslararası alanda sahip olduğu prestijli konumudur.

Millî Reasürans, bu konumunun bir gereği ve aynı zamanda, yetmişbeş yıl gibi uzun bir süre ülkemizin sigortacılık sektöründe aktif bir rol oynamış bir şirket olarak; sigortacılık sektöründe eğitim ve araştırma çalışmaları yapan kişilerin karşı karşıya bulunduğu en önemli sorun olan kaynak eksikliğini gidermek amacıyla, kuruluşunun yetmişbeşinci yıldönümü nedeniyle bir armağan olmak üzere, “Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü” hazırlamıştır. Referanslarıyla birlikte yaklaşık 1700 terimi içeren ve sigorta şirketlerinin önemli bir kesimine yakın bir zaman içerisinde ulaştırılması planlanan bu Sözlüğün ilgili herkese faydalı olmasını dileriz.

Millî Reasürans T.A.Ş.

Türkiye'de sigortacılık faaliyetleri 19. yüzyılın ikinci yarısında yabancı sigorta şirketlerinin acentelik şeklinde çalışmalarıyla başlamıştır.

20. yüzyılın başlarında ülkemizde sigorta alanında kapitalasyonlardan kurtulma çabaları görülmüş; millî sigortacılığın kurulması için çalışmalar yapılmıştır.

Yerli sigortacılığın kurulması girişimleri yabancı sigorta şirketlerini etkilemiş ve Türkleri de ortak etmek suretiyle Türk kanunlarına göre yeni şirketler kurmaya başlamışlardır.

Cumhuriyetin ilânından sonra, sigortacılıkta yabancı şirketlerin etkinliğinin azaltılması için yoğun girişimlerde bulunulmuş; sigorta şirketlerinin kuruluşunu ve faaliyetini düzenleyen ve devlet denetimini getiren mevzuat hazırlanarak Türkiye'de sigortacılığın çağdaş anlamda gelişmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Sayı ve faaliyetleri giderek artan yerli ve yabancı sigorta şirketlerinin tüm işlemlerinin tam bir denetime tâbi tutulması, sigortalıların hak ve menfaatlerinin gözetilmesi, millî sigortacılığın korunması, reasürans yoluyla dışarıya döviz çıkmasının önlenmesi ve tarife uygulamalarının kontrolü amacıyla hazırlanan kanunların 1927 yılında uygulamaya konulmasından sonra Türk sigortacılığının hızla geliştiği, tamamen yerli sermaye ile kurulan şirketlerin sayısının arttığı ve bu şirketle-

rin malî yönden de güçlenmeye başladıkları görülmüştür.

Bu arada, sigortacılığın millîleştirilmesine zemin hazırlamak, reasürans yoluyla dışarıya giden primlerin bir kısmının ülke içinde kalmasını sağlayarak döviz tasarrufu gerçekleştirmek ve Hazine'ye gelir sağlamak amacıyla, 23 Haziran 1927 tarih ve 1160 sayılı Kanun'da öngörülen reasürans faaliyetini T.C. Hazine'si adına işletmek üzere;

- Türkiye İş Bankası A.Ş. 750.000.- TL.
- Tüccardan Erzurumlu Nafiz Bey 100.000.- TL.
- Türkiye İş Bankası Hukuk Müşaviri Şevket Mehmet Ali Bey 50.000.- TL.
- Avukat Ekrem Bey 50.000.- TL.
- Eski Konya Valisi Hüsni Bey 50.000.- TL.

taahhüt ederek, 1 milyon lira sermaye ile Millî Reasürans T.A.Ş. kurulmuş ve 19 Temmuz 1929 tarihinde faaliyete başlamıştır.

Böylelikle, Millî Reasürans T.A.Ş. dünya üzerinde bütün sigorta branşlarında mecburî reasürans devrini işleten ilk şirket olmuştur.

Bu uygulama, daha sonraları uluslararası nitelikte son derece geniş bir yayılma göstermiş ve gelişmekte olan 3. Dünya ülkelerinin sigorta yasalarının vazgeçilmez bir müessesesi olmuştur.

Millî Reasürans T.A.Ş.'nin kuruluşu ve mecburî reasürans

devri uygulaması yabancı sigorta şirketleri ve özellikle Londra sigorta piyasası tarafından çok büyük tepkiyle karşılanmış ve Millî Reasürans T.A.Ş.'nin sigorta tekniği gereğince, taşıdığı riskleri yurtdışına dağıtmak amacıyla yapmak zorunda olduğu reasürans anlaşmaları, ambargo konarak kabul edilmemiştir. Söz konusu ambargo tam 15 yıl sürmüş ve Millî Reasürans T.A.Ş. uluslararası piyasalarda söz konusu teminatı bulabilmek için pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Ancak, her şeye rağmen Millî Reasürans T.A.Ş. üzerine düşen görevi ve kendisinden beklenileni eksiksiz ve başarıyla yürütmüş olup, 1960'lı yıllarda Türkiye dışındaki sigorta piyasalarından da iş almaya başlamıştır. Bu amaçla;

- 1963 yılında Türk sigorta şirketleri ile anlaşmaya varılarak Türk Reasürans Pool'ü kurulmuştur.
- 1967 yılında İran, Pakistan ve Türkiye arasında şimdiki adı E.C.O. (Economic Cooperation Organization) olan R.C.D. (Regional Cooperation for Development) Reasürans Pool'ünün ve sigortacılık merkezinin kurulmasına öncülük etmiş ve 1975-1996 yılları arasında bu Pool'ün yöneticiliğini yapmıştır.
- 1963 yılında Kahire'de kurulmuş olan Asya ve Afrika Sigorta ve Reasürans Şirketleri Federasyonu'na 1970 yılında üye olmuştur. Bu Federasyon'ca

1972 yılında kurulması kararlaştırılan ve halen 39 ülkeden 101 şirketin iştirak ettiği F.A.I.R. (Federation of Afro-Asian Insurers and Reinsurers) Pool'ünün 1974 yılından bu yana yöneticiliğini yapmaktadır.

Millî Reasürans T.A.Ş., Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 17 Sayılı Karara ilişkin çıkarılmış bulunan Tebliğler gereği, 1970 yılından itibaren Türkiye'de çalışan sigorta şirketlerinin dış reasürans anlaşmalarından da hisse almaktadır. Aynı bir hesapta toplanan bu işler, sigorta tekniğine uygun bir korunma sağlandıktan sonra isteyen sigorta şirketleri arasında üzerlerinde tutulmak kaydıyla tekrar dağıtılıp, paylaşılırılmaktadır. Böylece, bu işlerin yurt dışına gitmemesi ve ek bir saklama payı olarak Türkiye'de muhafaza edilmesi sağlanmaktadır.

1160 Sayılı Kanun'da öngörülen ve 1929 yılından itibaren çeşitli tarihlerde çıkarılan Kararnameler ile uygulanmış olan zorunlu reasürans devri 31.12.2001 tarihinde sona ermiştir. Zorunlu reasürans devrinin 2001 yılı sonunda sona ereceğini dikkate alan Millî Reasürans T.A.Ş., Türkiye'de çalışan sigorta şirketlerine 2002 yılından itibaren ek reasürans kapasitesi temin edebilmek için yoğun çalışmalar yapmış ve bu çalışmalar sonunda şirketlerin mevcut bölüşmeli reasürans anlaşmaları dışında %15 ilâ %20 arasında ek reasürans kapasitesi sağlamıştır. Ayrıca sigorta şirketlerinden risk bazında yapılan fakültatif reasürans kabulü de arttırılmıştır. Bu uygu-

lamalarla 2001 yılı sonunda zorunlu reasürans devrinin sona ermesiyle karşılaşılabilecek prim kaybının büyük bir kısmının geri kazanılması hedeflenmiştir. Nitekim, Millî Reasürans T.A.Ş.'nin 2002 yılı prim üretiminin 317,5 trilyon Lira olması ve 2001 yılına nazaran %23 civarında artış sağlanmış bulunması bu hedefe başarıyla ulaşıldığının bir kanıtıdır.

Dünya genelinde meydana gelen doğal afetler ve A.B.D.'de 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanmış olan terörist saldırılar, dünya reasürans piyasasında kapasite daralmasına ve mevcut kapasitenin de fiyatlarının artmasına neden olmuştur. Ayrıca, Türk sigorta piyasasına önemli kapasite temin eden reasürans şirketlerinin bazılarının ya Türk piyasasından ya da dünya reasürans piyasasından tamamen çekilmiş olması, Millî Reasürans T.A.Ş.'nin ülkemiz sigorta piyasasına 2002 yılından itibaren sağlamış olduğu ek reasürans kapasitesinin önemini arttırmış ve sigorta şirketlerimiz açısından büyük bir güvence temin etmiş, rahatlık sağlamıştır. Bunun sonucunda da, Millî Reasürans T.A.Ş.'nin 2003 yılındaki prim üretimi 2002 yılına kıyasla %50 oranında artarak 477,4 trilyon Lira olmuştur.

1998 ilâ 2002 yıllarında Millî Reasürans T.A.Ş. tarafından yazılan primlerin, Türk sigorta piyasasında aynı yıllarda yurtiçi ve yurtdışı reasürörlere devredilmiş olan primlerle karşılaştırılması sonucunda, Millî Reasürans T.A.Ş.'nce elde edilmiş olan primlerin, Türk sigorta piyasasın-

da yurtiçi ve yurtdışı reasürörlere devredilmiş olan primlerin yaklaşık %23 ilâ %30'luk kısmı olduğu görülmektedir. Bu da Türk sigorta piyasasında duyulan reasürans ihtiyacının mühim bir bölümünün Millî Reasürans T.A.Ş. tarafından karşılandığını göstermektedir. Millî Reasürans T.A.Ş.'nin kendini korumak amacıyla retrosesyonelerine devrettiği primin, ürettiği prime olan oranı ise 2003 yılında %14 civarında gerçekleşmiştir. Bir başka ifadeyle, ürettiği primin %86'sını kendi üzerinde, yurtiçinde tutmuştur.

Millî Reasürans T.A.Ş., sadece Türk sigorta piyasasında değil, yabancı ülke sigorta piyasalarında da saygın ve güvenilir bir reasürans şirketi olarak tanınmaktadır.

Her yıl Standard & Poor's tarafından prim üretimi esas alınarak yapılmakta olan "Dünyadaki İlk 150 Reasürans Kuruluşu" sıralamasında Millî Reasürans T.A.Ş. de yıllardır yer almaktadır.

Bu yıl 75. Kuruluş yılını kutlamakta olan Millî Reasürans T.A.Ş., bugüne kadar başarıyla yürüttüğü faaliyetini bundan sonra da başarılarını arttırarak sürdürmeye devam edecektir.

Cahit NOMER
Genel Müdür

Haziran 2004

Rekabet Hukuku Açısından Avrupa Birliği Sigorta Pazarındaki Blok Muafiyet

1. Giriş

Rekabet hukuku/rekabet politikası Avrupa Birliği'nin (AB) gelişmesini ve korunmasını sağlayan en önemli mekanizmalardan bir tanesidir. Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) kuran 1957 tarihli Roma Antlaşmasının 3(f) maddesinde "ortak pazar içerisinde rekabetin bozulmamasını sağlayacak bir rejimin kurulması" temel ilkelerden bir tanesi olarak sayılmıştır.¹

Tam rekabet esaslarının uygulanmasını temine yönelik olarak, Roma Antlaşmasının 85(1). maddesi², Üye Devletler arasındaki ticareti etkileyecek ve ortak pazar içindeki rekabetin engellenmesi, kısıt-

lanması veya bozulmasını amaç edinen veya bu sonucu doğuran teşebbüsler arasındaki tüm antlaşmalar, teşebbüs birliklerinin kararları ve birlikte davranışları ortak pazarla bağdaşmadığı için yasaklanmaktadır.³ AET Antlaşmasının 85(2). maddesi ise, yasaklanan anlaşmaların ve kararların hükümsüz olduğunu hükmetmektedir.

Bununla birlikte, AET Antlaşmasının 85(3). maddesi, tüketicilere sağlanan çıkardan adalete uygun bir pay sağlamanın yanı sıra, malların üretimi veya dağıtımının geliştirilmesine veya teknik ve ekonomik ilerlemenin hızlandırılmasına katkıda bulunan her tür

uygulama veya uygulamalar dizisi⁴ ile ilgili olarak, 85(1). madde hükümlerinin uygulanmamasının kararlaştırılabileceğini hükmetmektedir.⁵

⁴ Yasak kapsamı dışına alınabilecek eylemler arasında şunlar bulunmaktadır:- (a) ilgili teşebbüslere, bu amaçlara ulaşmak için gereksiz kısıtlamalar getirmeyen, (b) bu tür teşebbüslere söz konusu ürünlerin önemli bir kısmı için rekabeti ortadan kaldırma olanağı vermeyen,

- teşebbüsler arasındaki herhangi bir anlaşma veya anlaşmalar dizisi,
- teşebbüslerin ya da teşebbüs birliklerinin herhangi bir kararı veya kararlar dizisi,
- müştereken alınmış kararlar.

⁵ Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği kapsamında, rekabet kuralları ve mevzuat uyumu ile uygulamalarda işbirliğine ilişkin yükümlülükler 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 30 ilâ 42. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde, AB'de yürürlükte bulunan tüm blok muafiyet yönetmeliklerinde ve AB makamlarınca geliştirilen içtihat hukukunda yer alan ilkelerin Türkiye'de de uygulanmasının öngörüldüğünün belirtilmesi gerekir. Dolayısıyla, inceleme konusu Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketlerini de doğrudan ilgilendirmektedir.

Türkiye, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir Gümrük Birliği tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 39. maddesinin 1. paragrafı ile, Roma Antlaşmasının 85 ve 86. maddelerine uyumlu bir Rekabet Ka-

¹ Bilâhare, 1991 yılındaki Maastricht Antlaşması ile 3(f) maddesi 3(g) olarak yeniden numaralanmış ve 3(f) maddesi daha da geliştirilip ilave edilen 3(a) maddesi ile Birliğin serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet esaslarına göre işleyen bir topluluk olduğu belirtilmiştir.

² Bu çalışmada 1957 tarihli Roma Antlaşmasında kullanılan maddeleri numaralandırma sistemi kullanılmıştır. Metin içerisinde en fazla geçen orijinal madde numaraları, 85(1). madde [81(1)] olarak 85(3). madde [madde 81(3)] olarak değiştirilmiştir.

³ Yasaklanan eylemlerin başında şunlar gelmektedir:- (a) alış veya satış fiyatlarını veya diğer ticaret koşullarını doğrudan ya da dolaylı olarak belirleyen; (b) üretimi, pazarları, teknik gelişimi veya yatırımı kısıtlayan veya kontrol eden; (c) pazar veya tedarik kaynaklarını paylaşan; (d) diğer ticari taraflar ile yapılan eşdeğer işlemlere farklı koşullar uygulayan ve böylelikle de onları rekabet açısından zararlı duruma sokan; (e) sözleşmelerin akdini, nitelikleri gereği veya ticari teamüle göre bu tür sözleşmelerin konusuyla hiç bir bağlantısı olmayan ek yükümlülüklerin diğer taraflarca kabulü şartına bağlayan anlaşmalar, kararlar ve birlikte (ortak) davranışlar.

AET Antlaşmasının 85. ve 86. maddeleri her ne kadar “mallardan” bahsetmekte ise de, günümüzde sigortacılık gibi “hizmetlerin” de anılan maddeler kapsamında olduğu konusunda şüphe yoktur.⁶ Nitekim, 31 Mart 2003 tarihinde yürürlükten kalkan

nunu'nu yürürlüğe koymayı kabul etmiştir. (Bu doğrultuda 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun 13.12.1994 tarih ve 22140 Sayılı T.C. Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.) Bahsi geçen 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 39. maddesinin 2(a) paragrafına göre, Türkiye Avrupa Topluluğu makamlarınca geliştirilen içtihatlar da yer alan bütün ilkelerin Türkiye'de uygulanmasını sağlamalıdır. Dolayısıyla, Türkiye'nin henüz tam üyesi olmadığı Avrupa Birliğinin yasal bir organı olan Avrupa Toplulukları Adalet Divanının (ATAD) kararlarına Türkiye'nin uymasını 'zorunlu' olarak nitelemekten çok, 'yol gösterici' olarak nitelemek yerinde olacaktır. 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının rekabete ilişkin hükümlerinin değerlendirilmesi için bkz. Aslan İ.Y., 1997, **Rekabet Hukuku ve Rekabetin Korunması Hakkında Kanun**, ss. 271-280, Ekin Kitabevi Yayınları. [bundan sonra Aslan İ.Y., 1997 olarak anılacaktır]

⁶ 1973 yılında yayınlanan Komisyonun “Rekabet Politikası” başlıklı ikinci raporunun (Second Report on Competition Policy) 60. maddesi açıkça sigorta şirketlerinin de diğer şirketler gibi rekabet kurallarına uymak zorunda olduğunu belirtmektedir. Nitekim Avrupa Toplulukları Adalet Divanının Dava No. 172/80, **Zuchner v Bayerische Vereinsbank AG** [1981] ECR 2021 ve Dava No. 45/85, **Verband der Sachversicherer eV v European Commission** [1987] ECR 405 davalarında banka ve sigorta şirketlerinin rekabet mevzuatına tabi olduğu açıkça belirtildi.

3932/92 sayılı Komisyon Tüzüğü⁷ ve bu Tüzüğün yürürlükten kalktığı günden itibaren hüküm ifade etmeye başlayan 358/03 sayılı Komisyon Tüzüğü⁸ sigorta işletmeleri arasındaki bazı antlaşmaların, kararların ve uyumlu eylemlerin rekabeti engelleyici eylemler olarak değerlendirilmeyeceğini belirtmektedir.

Bu çalışmamızda, Avrupa Birliği Rekabet Hukuku kapsamında 358/03 sayılı Komisyon Tüzüğü, 3932/92 Komisyon Tüzüğü ile karşılaştırılarak incelenecektir. Anılan Tüzüklerin yayınlanmasına yol açan konuyla ilgili Komisyon Kararları yol gösterici olmaları gerekçesiyle öncelikli olarak incelenecektir. Böyle bir incelemenin daha anlaşılır olabil-

⁷ 21 Aralık 1992 tarihli sigorta sektöründeki belirli antlaşma, karar ve uyumlu eylem kategorilerine Roma Antlaşmasının 85(3). maddesinin uygulanması hakkındaki 3932/92 sayılı Komisyon Tüzüğü. Anılan Tüzük AET Antlaşmasının 191. maddesi hükmü gereğince 31.12.1992 tarihinde Topluluk Resmi Gazetesinin L 398/7 sayısında yayınlanmıştır. Tüzüğün Türkçe metni T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü, 1996, Avrupa Topluluğu Konseyinin Sigortacılıkla İlgili Yönerge ve Kararları (1964 – 1993), ss. 321-338 adlı kitapta mevcuttur.

⁸ 27 Şubat 2003 tarihli sigorta sektöründeki belirli antlaşma, karar ve uyumlu eylem kategorilerine Roma Antlaşmasının 81(3) maddesinin uygulanması hakkındaki 358/03 sayılı Komisyon Tüzüğü. Anılan Tüzük 28.02.2003 tarihinde Topluluk Resmi Gazetesinin L 53/8 sayısında yayınlanmıştır.

mesi için, rekabet hukukuyla doğrudan ilgili olan ve daha çok iktisat biliminin konusuna giren; piyasa ve piyasa çeşitleri ile bu piyasa çeşitlerinden biri olan, rekabet hukukunun sağlamaya çalıştığı tam rekabet piyasasında fiyat, arz ve talep gibi iktisadi kavramlar hem iktisat bilimi hem de rekabet hukuku açısından ortak bir paydada birleştirilip incelenecektir.

2. Piyasa ve Alıcı ile Satıcıların Sayısına Göre Piyasa Çeşitleri

Giriş kısmında Avrupa Birliğinin ‘tam rekabet esasına dayalı’ bir topluluk olduğu belirtildi. Tam rekabet esasına dayalı piyasanın ne olduğunu tam olarak anlayabilmek için, öncelikle ‘piyasanın’ ve ‘piyasa çeşitlerinin’ neler olduğu ve nasıl işlediklerinin bilinmesinde büyük yarar görülmektedir.

2.1. Piyasa

Bilinebileceği üzere, üretim faktörleri; (1) toprak, deniz, göl, akarsu gibi unsurları kapsayan *doğal kaynaklar*, (2) her türlü insan çabasını içeren *işgücü/emek*, (3) insan tarafından meydana getirilmiş makine, fabrika, yol ve uçak gibi unsurları içeren *sermaye* ve (4) diğer üretim unsurlarını risk alarak bir araya getiren *girişimciden/müteşebbisten* oluşmaktadır. İşte; üretim fak-

törleri diye anılan bu unsurlardan alınıp satılabilenlerinin, alınıp satıldığı yerlere piyasa denilmektedir. Günümüzde piyasanın fiziki olarak nerede oluşacağını belirlemek her zaman kolay değildir. Alıcı ve satıcı birbirlerini hiç görmeden internet üzerinden sanal ortamda ticaret yapabilirler.⁹ İncelenmekte olan sigorta sektöründeki grup muafiyeti tüzüğü, “piyasa” konusunda bir tanımlama yapma gereği duyulmamaktadır.¹⁰

Rekabet Hukuku terminolojisinde yer alan ve rekabete aykırı olan “baskın durumun kötüye kullanılması” durumu, piyasaların yapısına bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda piyasaları, malların veya hizmetlerin arzının ve talebinin çapraz elastikiyeti göz önüne alınarak “ilgili ürün piyasası”, belirli bir coğrafi bölgedeki birbirlerinin yerine geçebilecek malların veya hizmetlerin arzının ve talebinin olduğu “ilgili coğrafi piya-

sa”, piyasaya arz edilen mal veya hizmetin belirli bir süre veya mevsim arz ve talep edilmesine göre “geçici süreli piyasa” gibi, yapıları ve kapsamaları birbirlerinden değişik olan pazarlara ayırmak mümkündür.¹¹

Listelemeye kalkılacak olursa, gerçek yaşantıda belki de her bir üretim faktörünün ve bu faktörlerin bir araya getirilmesi sonucu üretilen mal veya hizmetler için, listelenmeyecek kadar çok piyasa bulunmaktadır. Bir başka deyişle, her coğrafi bölgenin, her bir üretim faktörünün, her bir malın veya hizmetin vs. birbirinden bağımsız ve/veya birbirleriyle ilişkili muhtemel piyasaları olabilir. Örneğin bir mamul olan motorlu araç dış lastiği piyasasını, fabrikada araca monte edilen motorlu araç dış lastiği piyasası, kullanıcıların sonradan araca monte ettirdikleri dış lastik piyasası,¹² uçaklara

monte edilen dış lastik piyasası, askeri araçlara monte edilen dış lastik piyasası gibi, birbirleriyle bağımlı olan çeşitli piyasalara ayırmak pekâlâ mümkündür.

İktisatçılar ise piyasaları alıcı ve satıcıların sayılarını göz önüne alarak sınıflandırmaktadırlar. *Piyasaya hakim* durumdaki üretim miktarını arttırıp azaltarak muhtemel *rakibi piyasaya sokmamak veya piyasadandan silmek veya piyasadada zayıflatmak için geçici süreli, gerekli zamana yayılan düşük fiyat uygulayabilen* ve dağıtım kanallarındaki distribütörlere ekonomik açıdan tatmin edici olmayan kazanç imkanı sunarak veya satışa sunulan mal veya hizmetin kalitesini düşük tutma suretiyle *hakim durumunu kötüye kullanma potansiyeli yüksek olan*, tek satıcı karşısında hiçbirinin tek başına fiyatı etkileyemeyecek kadar çok alıcının olduğu piyasaları *monopol*, çok sayıda satıcının karşısında tek bir alıcının bulunduğu piyasalara *monopson*, fiyatları etkileyemeyecek kadar ikiden çok satıcının karşısında ikiden çok alıcının olduğu, başka bir deyişle rekabet hukuku literatürüyle birden fazla firmanın hakim durumda olduğu ve bu firmaların birleşerek

⁹ Bu konuda bkz. Bozel S., *İnternet Üzerinden Yapılan Hukuki İşlemler ve Bu Konudaki 97/7 Sayılı AB Yönergesi ile Alman ve İsviçre'deki Düzenlemeler*. Makaleye <http://www.hukukcu.com> adresinden erişilebilir. Ayrıca bkz. Greguras F.M. vd., *Electronic Commerce: On-line Contract Issues*. Makaleye http://www.batnet.com/oikoumene/ec_contracts.html adresinden erişilebilir.

¹⁰ Bu konuda diğer mal ve hizmetler için yapılan “pazar kavramı” genel olarak sigorta piyasasında da geçerlidir.

¹¹ Araştırmamız “hakim durumun kötüye kullanılması” olmadığından Rekabet Hukuku açısından piyasaların detayına girilmemektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Esin A., 1998, *Rekabet Hukuku*, ss. 183-189, ESC Yayınları; Aslan İ.Y., 1997, ss. 96-99; Steiner J. Ve Woods L., 1996, *Textbook on EC Law*, ss. 207-214, Blackstone Press Limited; Craig P. Ve Búrca de G., 1997, *EC Law: Text, Cases, & Materials*, ss. 940-953, Oxford University Press.

¹² Benzer bir ayırım ATAD tarafından *Dava No. 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie Michelin NV v Commission [1983] ECR 3461; [1985] I CMLR 282* davasında yapılmıştır. Anılan davada

yük taşımada kullanılan uzun ve geniş araçlara üretimleri sırasında monte edilen dış lastiklerin pazarı ile bu araçlara sonradan monte edilen dış lastiklerin pazarının birbirinden ayrı olduğu belirtilmiştir.

monopol veya monopson piyasa oluşturabilme ihtimali yüksek olan piyasalara *oligopol* ve alıcıların ve satıcıların fiyatları tek başlarına belirleyemeyeceği kadar çok olduğu piyasalar ise *tam rekabet piyasası* olarak tanımlanmaktadır.

Hukuk düzeni, "irade özerkliği" kapsamında, bireylere yasaya aykırı olmadıkları sürece istedikleri biçimde hukuki ilişkiler kurmak, değiştirmek ve ortadan kaldırmak hakkını tanımıştır. Akit serbestisi, akit yapıp yapmama serbestisinin ötesinde ferdin dilediği kimseyle akit yapmasını da kapsamaktadır.¹³ Yukarıda incelemeye çalıştığımız *monopol* ve *oligopol* piyasalarda fiyat, tarafların serbest iradesinden ziyade, piyasaların kendilerine özgün ve tarafların dilediğiyle değil yalnızca belirli kişilerle akit yapmak zorunda bırakıldığı ekonomik koşullarla tayin olunmaktadır.

Yukarıda kısaca tanımlanan piyasa çeşitlerinde ortak olan kavramın 'fiyat' olduğu dikkatli okuyucuların gözünden kaçmamıştır. Aşağıda ayrıntılı incelenecek olmakla birlikte, burada rekabet politikası veya hukukunun amacının serbest rekabet ortamını sağlayabil-

mek olduğunun belirtilmesi gerekir. Serbest rekabet ise yukarıda kısaca tanımlanan ve aşağıda ayrıntılarına girilecek olan tam rekabet piyasasında gerçekleştirilebilir.

Piyasalar her zaman için öngörüldüğü gibi işlemez. Bu nedenle yasal düzenlemeye gidilir. Rekabet Hukukunun en temel amacı piyasaların öngörüldüğü şekilde çalışmasına ve özellikle fiyatın serbest piyasa koşullarına göre belirlenmesine katkıda bulunmaktır. Mevcut çalışmamızın rekabet hukuku açısından piyasaları inceliyor olması nedeniyle, yalnızca 'tam rekabet piyasasının' nasıl çalışmasının öngörüldüğünü ve öngörülenin dışına çıkılması durumlarında rekabet hukukuyla yapılabilecek müdahaleleri daha ayrıntılı olarak burada inceleyeceğiz.¹⁴

2.2. Tam Rekabet Piyasası

Daha evvel değinildiği üzere, tam rekabet piyasasında üretim faktörleri ve bu faktörlerinin bir araya getirilmesi sonucunda ortaya çıkartılan ürünü veya hizmeti piyasaya arz edenler ile üretim faktörlerini veya üretim faktörlerinin bir araya getirilmesi sonucunda ortaya çıkarılan ürünü veya hiz-

meti talep edenler, tek başlarına fiyatlar üzerinde hiçbir etkileri yoktur. Tanımlanmaya çalışılan bu nevi piyasalar ideal piyasalar olarak da nitelendirilmektedir. Tam rekabet piyasasının işleyebilmesi için bir takım öngörüler vardır. Bunlar:

- alıcı ve satıcılar, tek başlarına fiyatları etkileyemeyecek kadar çok sayıdadır,
- ürünler veya hizmetler homojendir,¹⁵
- ürünler veya hizmetler bölünebilir niteliğe sahiptir,
- piyasa şeffaftır.

Bu öngörülerin mevcut çalışmamızda tek tek incelenmesi çalışmamızın kapsamını amaçlananın çok ötesine taşıyabileceğinden, rekabet hukukunu en fazla ilgilendiren "fiyat" konusunu kısaca incelemek yerinde olacaktır.

2.2.1. Fiyat (Risk Primi)

Hukuki açıdan bakıldığında "bedel", ekonomik açıdan ba-

¹³ Daha fazla bilgi için Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 26.10.1978 tarih ve E. 1977/13113, K. 1978/12134 sayılı kararına bakınız. Karar Yargıtay Kararları Dergisinin 5. sayısında 1979 yılında, ss. 634-635'de yayınlanmıştır.

¹⁴ Daha detaylı bilgi edinmek isteyen okuyuculara çeşitli piyasa tiplerini iktisat ve hukuk bilimleri açısından inceleyen Frazer T., 1992, *Monopoly, Competition and Law*, Harvester Wheatsheaf adlı kitap tavsiye edilir.

¹⁵ Tam rekabet piyasası açısından piyasaya arz edilen her bir üretim unsuru kendi grubundaki elemanlarla aynı özelliği gösterir. Emeğini piyasaya arz eden insanların birbirlerinin aynı olduğunu kabul etmek mümkün değildir. İnsanların gerek doğuştan gelen genetik yapıları gerekse çevresel faktörlerin etkisiyle birbirlerinden ayrı kişiliklere sahip olduğu muhakkaktır. Aksi durumda emeğini arz eden bütün insanlar eşit ücret alacağı gibi bütün işleri de yapabilir olurdu. Alman bir atasözünün belirttiği gibi insanlar belki de öldüklerinde birbirine eşit hale gelir.

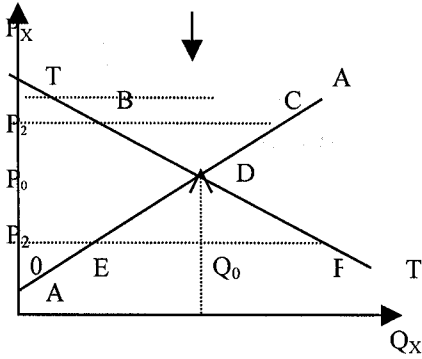
kıldığında “fiyat” denilen, “alım veya satımda bir şeyin para karşılığındaki değeri, eder, paha”,¹⁶ bir sözleşmenin tamam sayılabilmesi için öngörülen “esaslı öğelerden” bir tanesidir. Teorik olarak, “fiyatı” belirleyen en önemli unsur, arz ve talebin miktarıdır.¹⁷ Aşağıdaki grafik tam rekabet piyasasında doğal fiyatın oluşumunu göstermektedir.

veya çok az olmasına sebebiyet verir. Bir malın veya hizmetin fiyatı azaldıkça o mala/hizmete olan talebin artması beklenir.

Hiç kuşkusuz “prim” iktisatçıların literatürüyle söylenecek olursa “fiyattır.” Primin belirlenmesi tıpkı diğer ürünlerde olduğu gibi (potansiyel) maliyet + yönetim gideri + kâr esasına dayanmaktadır.

mamıştır. Devlet yasa yoluyla fiyatın oluşmasına çeşitli gerekçelerle müdahale edebilmektedir.¹⁸

Grafik 1: Tam Rekabet Piyasasında Fiyatın Oluşumu

Tam rekabet piyasasında denge fiyatı piyasa arz eğrisi (AA Eğrisi) ile piyasa talep eğrisinin (TT Eğrisi) kesiştiği D noktasında oluşur. Bu noktada piyasa arzı Q_0 piyasa fiyatı P_0 . Buna piyasayı temizleyen fiyat da denir.

İşte rekabet hukukunun gerçekleştirmeyi amaçladığı hedeflerden bir tanesi, tam rekabet ortamında fiyatın öngörüldüğü şekilde oluşmasını sağlamaktır.

T= Talep A= Arz Q= Miktar P= Fiyat

Anlaşılmış olunacağı üzere, üretim faktörlerinin talebi, faktörlerin üretimine katıldığı mallara veya hizmetlere olan talebe bağlıdır. Normal şartlar altında, talep ile arz arasındaki dengesizlik fiyatın çok fazla

Risk primi ise, belirli bir dönemde gerçekleşen hasarları karşılamak üzere istatistiklere dayanılarak hesaplanan, sadece tehlikenin maliyetinin esas alındığı, yönetim giderleri ve kârın ilâve edilmediği primdir.

Yukarıda değinildiği üzere, tam rekabet piyasasının hakim olduğu liberal ekonomilerde, teorik olarak fiyatı belirleyen en önemli unsur, arz ve talebin miktarıdır. Bununla birlikte, tıpkı rekabet hukukuyla güdülen amaçta olduğu gibi, fiyatı belirleyen unsurlar yalnızca arz ve talebin miktarına bırakıl-

¹⁸ Sözleşme serbestisi mutlak olmayıp, ekonomik, sosyal ve hukuki gelişmelere göre kısıtlanmaktadır. Bu açıdan Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun serbest piyasa ekonomisi sisteminde dahi fiyat/ücret/rant konusunda kısıtlama getirmiş bulunmaktadır. Örneğin, ücret her ne kadar işveren ve işgören veya onların temsilcileri arasında yapılan sözleşme ile belirlenmekte ise de, Borçlar Kanunu'nun 315. maddesi işverenlerin işgörelere ücret ödemek zorunda olduğunu belirtmektedir. 1475 sayılı İş Kanununun 33. maddesine dayanılarak çıkarılan Asgari Ücret Yönetmeliği ise taraflar arasında yapılacak sözleşmeyi kısıtlayıcıdır. 657 Sayılı Devlet Memurları Yasasıyla görev yapanlar ise ücretin belirlenmesinde aktif olarak yer alamamaktadırlar. 2000 yılında

¹⁶ Türkçe Sözlük, s. 508, Türk Dil Kurumu, Milliyet Yayınları.

¹⁷ Üretim faktörlerini arz edenler, inter alia, bir gelir ve kazanç sağlamayı amaçlarlar. Doğal kaynakların ve arazinin gelirine rant ve kira, işgücünün gelirine ücret, sermayenin gelirine faiz ve müteşebbisin gelirine ise kâr denir. Fiyat denilince, değinilen konuya uygun olan bu gelirler/iratlar akla gelmelidir.

Piyasada *üretim faktörleri* olan doğal kaynakların veya işgücünün veya sermayenin veya teşebbüsün fiyatını belirleyen, *tüketim mal ve hizmetlerinde* olduğu gibi, alıcı ve satıcıların davranışlarıdır. Belirli bir piyasada belirli bir dönemde, belirli bir üretim faktörünün rantı/kirası/ücreti/faizi/fiyatı/kârı dışındaki etkenler sabitken, *ceteris paribus*, çeşitli fiyatlardan satın almak istenen unsur miktarına o unsurun *talebi* denilmektedir. Belirli bir üretim faktörünün arzı ise, *ceteris paribus* varsayımı altında belirli bir dönemde çeşitli fiyatlardan satılmak istenen faktör miktarını ifade eder.

Fiyatın artması durumunda ise tersine talebin azalacağı beklenir. Bununla birlikte, daha önce fiyatın maliyete kârın ilave edilmesi suretiyle belirlendiği belirtilmiştir. Bu durumda, yani tam rekabet piyasasında piyasaya girebilmek için piyasada oluşan fiyattan mal ve hizmetin sunulabilmesi esastır.

Türkiye'de oluşan ekonomik kriz ve öngörülen enflasyon nedeniyle kira gelirlerinin artışı Bakanlar Kurulu kararıyla sınırlandırılmıştı. Vergi Kanunları açısından önemli olan 'ortalama kar haddi' uygulamaları ise müteşebbisin kârının da yalnızca arz ve talebe göre belirlenmediğinin önemli bir göstergesidir. Devletin piyasalara müdahale etmesinin gerekçeleri konusunda genel olarak bkz. Schnitzer M.C., 1989, Contemporary Government and Business Relations, Houghton Mifflin.

Farklı piyasa tipleri ve tam rekabet piyasasında fiyatın oluşumu ve bu oluşuma rekabet kanunları da dahil olmak üzere, liberal ekonomilerde dahi devletin piyasalara müdahale ettiğini çok fazla detaya girmeden belirledikten sonra, şimdi çalışmamızın esas inceleme konusu olan Avrupa Birliği Sigorta Piyasasındaki¹⁹ tam rekabet piyasası esasına aykırı olmakla birlikte, yapılmasına grup olarak grup muafiyeti tanınan eylemleri inceleyelim.

3. Komisyon Kararları, Yönetmelikler ve Adalet Divanı Kararı

Komisyon bugüne kadar Ortak Sigorta Pazarıyla ilgili olarak AET Antlaşmasının 85. maddesi kapsamında üç önemli konuda karar vermiş bulunmaktadır.²⁰ Bahsi geçen

¹⁹ Avrupa Birliğindeki sigorta pazarı genel olarak Avrupa Birliğinin sigortacılık konusundaki müktesebatıyla "tek sigorta" pazarı haline getirilmeye çalışılmaktadır. Daha fazla bilgi için genel olarak bkz. Yavaş M., 2000, *Avrupa Birliği Tek Sigorta Pazarı ve Hukuku*, 38 Reasürör, ss. 5-11. Avrupa Tek Sigorta pazarının ekonomik yapısı için bkz. Beckmann R. vd., 2002, *Financial Integration Within the European Union: Towards a Single Market For Insurance*, Ruhr-University Bochum.. Bu çalışmaya internet üzerinden erişilebilir.

²⁰ Komisyonun çalışmamızda yer verilen kararları:-

- 9 Aralık 1981 tarihli Komisyon Kararı No. 82/174/EEC *The Northern Assurance Co. Ltd*,

London, Direktion fuer Deutschland OJ L 80/36, 26/03/1982. Kararda belirtilen süre dolduğundan karar hükümsüz hale gelmiştir.

- 5 Aralık 1984 tarihli Komisyonun *Verband des Sachversicheres EV (German Fire Insurance)* başvurusundaki kararı. Karar OJ L35/20, 7/2/1985 tarihinde yayınlamıştır.
- *Nuovo Consorzio Centrale Guasti alle Macchine (Nuovo CEGAM)* teşebbüs birliğinin başvurusu üzerine Komisyonun 30 Mart 1984 gün ve 84/191/EEC sayılı Kararı. Karar OJ L99/29, 11/04/1984 tarihinde yayınlamıştır. Anılan bildirimler karşısında Komisyon her sigorta şirketinin tahsil edeceği toplam sigorta primini yalnızca kendisinin belirlemek zorunda olduğunu belirtti. Komisyonun bu kararı kararda belirtilen süre dolduğundan artık hüküm ifade etmemektedir.
- *International Group Agreement (IGA) Between P & I Clubs (P & I Clubs)* [1989] 4 CMLR 178;
- 20 Aralık 1989 günlü 90/22/EEC sayılı Komisyon Kararı, *Technisches Kontor fuer die Maschinen-B-U-Versicherung GmbH (TEKO)* [1990] 4 CMLR 957. Karar OJ L 13/34, 17/01/1990 tarihinde olup, kararda tanınan muafiyet süresi sona erdiğinden, karar artık hükümsüz hale gelmiştir.
- 14 Ocak 1992 günlü 92/96/EEC sayılı Komisyon Kararı, *Assurpol* [1993] 4 CMLR 338. Karar OJ L 37/16, 14/02/1992 tarihinde yayınlanmış olup, kararda tanınan muafiyet süresi sona erdiğinden, karar artık hükümsüz hale gelmiştir.

İngilizce literatürde German Fire Insurance veya German Property Insurers Case kararı diye adlandırılan Komisyon kararı, Dava

Kararlar konuları itibariyle şu şekilde tasnif edilebilir:

- (1) ortak prim tarifesi belirlemek,
- (2) tek düzen poliçe hükümleri düzenlemek ve
- (3) belirli rizikoların müştereken sigortalanması ve müşterek reasürans faaliyeti.

Aşağıda inceleneceği üzere; Komisyonun 1992 ve 2003 yıllarında çıkardığı, grup muafiyeti Tüzükleri, esas itibariyle belirtilen Komisyon Kararlarının genele uygulanabilir hale getirilmesi amacıyla çıkarılmışlardır.²¹ Dolayısıyla, kararları ayrı ayrı değerlendirip genel bir yargıya varmaktansa, Komisyon Kararları ışığında yönetmelikleri ve Adalet Divanı kararının birlikte değerlendirilmesi yoluna gidilecektir.

Belirtilen başvurular için Komisyonun verdiği kararlar doğrultusunda, 21 Aralık 1992 tarihli sigorta sektöründeki belirli antlaşma, karar ve uyumlu eylem kategorilerine Roma Antlaşmasının 85(3). maddesinin uygulanması hakkındaki 3932/92 sayılı Komisyon Tü-

zümü,²² Konseyin Komisyona bu alanda yasal düzenleme yapma yetkisi veren 1534/91 sayılı Tüzükle²³ verilen yetki uyarınca yapılmış olup, anılan Komisyon Tüzüğü'nün 21. maddesi uyarınca, bu Tüzük 31 Mart 2003 tarihinde yürürlükten kaldırılmış ve yerini 358/2003 sayılı Tüzük doldurmuş bulunmaktadır.

Komisyona yukarıda incelenen konularda düzenleme yapma yetkisi veren Konseyin 1534/91 sayılı Tüzüğü'nün 8. maddesi, Komisyon tarafından çıkarılacak olan Tüzüğü'nün işleyişi konusunda edinilen tecrübe konusunda Avrupa Parlamentosuna ve Konseyine bir rapor sunmasını ve gerekli görülürse değişiklik tekliflerini içeren tasarının, Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesinden itibaren en geç altı yıl içinde belirtilen organlara sunulmasını öngörmektedir.

Sunulması öngörülen rapor ilgili organlara sunulmuş olup,²⁴ Komisyon tarafından

hazırlanan yeni tüzük taslağı ilgili tarafların tasarı hakkındaki görüşlerini sunabilmeleri için 9 Temmuz 2002 tarihinde yayınlanmıştır.²⁵ Tüzük tasarısı genel itibariyle 3932/92 sayılı Tüzüğe büyük oranla benzemekle beraber, edinilen tecrübenin ve sunulan görüşlerin de tüzük taslağına yansıtıldığı görülür.

Her ne kadar Konseyin 1534/91 sayılı Tüzüğü Komisyona (1) hasar başvurularının değerlendirilmesi ve sonuca bağlanması prosedürü konusunda sigorta şirketlerinin antlaşma yapması ve (2) sigorta şirketlerinin "olağandışı riskleri" bir nevi tescil ve takip etme amacıyla kayıt altına alınması konusunda işbirliğine gidebilmeleri için Komisyona düzenleme yapma yetkisi vermiş ise de, Komisyon 3932/92 sayılı

eration of Commission Regulation 3932/92 Concerning the Application of Article 81 (Ex-Article 85), Paragraph 3 of the Treaty to Certain Categories of Agreements, Decisions and Concerted Practices in the Field of Insurance (Text with EEA Relevance), COM 1999, 192 Final 1999.05.12. Rapor Komisyonun Rekabet Genel Müdürlüğü'nün (DG) <http://europa.eu.int/comm/competition/antitrust/others/> internet sayfasında mevcuttur.

²⁵ DRAFT COMMISSION REGULATION (EC) No -./.. of [-] on the application of Article 81(3) of the Treaty to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector (Text with EEA relevance). Tüzük tasarısına <http://europa.eu.int/comm/competition/antitrust/others/> Internet adresinden erişilebilir.

No. 45/85, *Verband des Sachversicheres EV v Comission* [1987] ECR 405; [1988] 4 CMLR 264 davası olarak ATAD önüne getirilmiş ve ATAD tarafından Komisyonun kararı onanmıştır.

²¹ Bilineceği üzere; Komisyon Kararları yalnızca muhatabını ilgilendirmekte ve bağlamakla birlikte, yönetmeliklerin yerine getirdiği fonksiyonlar yasa kapsamındadır.

²² *Commission Regulation (EEC) No 3932/92 of 21 December 1992 on the application of Article 85(3) of the Treaty to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector. OJ L 398/7, 31.12.1992.*

²³ *Council Regulation (EEC) No 1534/91 of 31 May 1991 on the application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector, OJ L 143/1, 7/6/1991.*

²⁴ *Report to the European Parliament and to the Council on the Op-*

Tüzüğünde bu alanlarda düzenleme yapmadığı gibi, yeni Tüzükte de bu konularda düzenleme yoluna gitmemiştir.²⁶

Bütün bu gelişmeler neticesinde, 27 Şubat 2003 tarihinde Komisyon 358/03 sayılı Tüzüğü kabul etmiş bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere, 358/03 sayılı sigorta sektöründeki grup muafiyeti tüzüğü, 31 Mart 2003 tarihinde yürürlük süresi sona eren 3932/92 sayılı Tüzüğün yerini almıştır. Yeni Tüzük yedi yıl süre ile yürürlükte kalacaktır, 31 Mart 2010 tarihinde yürürlükten kalkacaktır.²⁷

Yürürlük maddesi dahil, toplam 12 maddeden meydana gelen 358/03 sayılı Tüzüğün dibacesinde 29 paragraf bulunmaktadır. Edinilen tecrübe ve sunulan görüşler doğrultusunda bir öncekine göre ufak tefek değişikliklere yer veren 358/03 sayılı Tüzük, eskisinde olduğu gibi, normal tam rekabet şartlarında rekabet hukukuna aykırı olduğu kabul edilen dört çeşit antlaşmayı grup olarak AT Antlaşmasının

81(1). maddesinden mevzuatından muaf kılmaktadır.

3932/92 sayılı eski Tüzüğü incelerken yeterince olduğu düşünülen inceleme yapıldığından, 358/03 sayılı yeni Tüzüğü yeniden ele alıp tekrar yapmanın gereksiz olduğu açıktır.

3932/92 sayılı Tüzüğün geçerlilik süresi sona ermiş bulunmakta ise de, onun yerine yürürlüğe giren yeni Tüzükte de, hemen hemen aynı hükümler bulunmaktadır. Yeni Tüzükteki farklılıklar aşağıda incelenecektir. Bu nedenle, öncelikle şu anda hüküm ifade etmeyen, fakat yeni Tüzüğün geliştirilmesinin temelinde var olan 3932/92 sayılı Tüzüğün detaylı olarak yeni Tüzükle birlikte incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. 3932/92 sayılı Tüzüğün 1. maddesinde belirlenen ve Roma Antlaşması'nın 85(1). maddesinden muaf olan nevi eylemler şunlardır:

(a) müşterek olarak istatistiksel verilere veya yapılan hasar başvuruları sayısına dayanılarak belirlenen *ortak risk primi tarifesi için işbirliği* yapmak,

(b) standart sigorta poliçesi muhteviyatı hazırlamak için *uyumlu eylemde* bulunmak,

(c) belirli bazı riskleri *müşterek sigortalamak için antlaşma* yapmak, ve

(d) sigortalanan şeyin güvenliğini sağlamak için kullanılacak araçlarda bulunması

gereken özellikleri müştereken belirlemek için *birlikte davranmak*.

AT Antlaşmasının 85(1). maddesinden, Antlaşmanın 85(3). madde uyarınca grup/blok olarak muaf olduğu belirtilen eylemlere, 358/03 sayılı Tüzüğün 1. maddesinde aşağıdaki ifadelerle yer verilmiştir.²⁸

(a) Geçmişteki belirli bir risk için düzenlenen poliçelerin ortalama maliyetinin; (bundan sonra "hesaplamalar" olarak bahsedilecektir) sigortayla ilgili kapitalizasyon, mortality tabloları ve hastalıkların, kazaların ve işgöremez duruma gelmeyi gösteren tabloların; (bundan sonra "tablolar" olarak bahsedilecektir) birlikte belirlenmesi ve dağıtılması;

(b) Belirli bir riskin veya belirli bir risk kategorisinin gerçekleşmesi veya boyutu konusunda gelecekte yapılabilecek hasar başvuruları veya farklı yatırım araçlarının kârlılığı konusunda, ilgili firmanın dışındaki genel durumların ilgili firmaya muhtemel etkisini belirlemeye yönelik çalışmalar yapmak ve bu çalışmaların sonuçlarını dağıtmak; (bundan sonra "çalışmalar" olarak bahsedilecektir).

(c) Doğrudan sigorta konusunda bağlayıcı olmayan standart poliçe şartlarının müştereken

²⁸ Birebir tercüme yapılmamıştır.

²⁶ Komisyonun Avrupa Parlamentosuna ve Konseye sunduğu yukarıda bahsi geçen raporunun 42-49. paragraflarında, bu konularda yeterince tecrübe edinilemediğine ve bu konuların blok olarak muaf olmasını gerektirecek kadar önemli rekabet sorunları olmadığını belirtmektedir. Bu durum 358/03 sayılı yeni Tüzüğün dibacesinin 3. paragrafında da açıkça belirtilmiş bulunmaktadır.

²⁷ 358/03 sayılı Tüzüğün 12. maddesi.

ken belirlenmesi ve dağıtılması; (bundan sonra "standart poliçe şartları" diye anılacaktır).

(d) Kapitalizasyonu ilgilendiren konularda sigorta poliçesinden elde edilebilecek kârı gösterecek bağlayıcı olmayan modellerin müştereken belirlenmesi ve dağıtılması; (bundan sonra "modeller" diye anılacaktır).

(e) Belirli risk kategorilerini müştereken sigortalayabilmek için koasürans ve korea-sürans şeklinde faaliyette bulunacak sigorta grupları veya sigorta ve koasürans grupları kurmak ve çalıştırmak, ve

(f) - güvenlik cihazları için Topluluk seviyesinde düzenleme olmayan konularda teknik özellikler, sınıflandırma sistemleri, kuralları veya uygulama kodları konusunda veya Toplulukta malların serbest dolaşımına ilişkin yasal uyumlaştırmalar dikkate alınarak davranış kodları/talimatnameleri ve güvenlik cihazlarının değerlendirilme ve onaylanmasına ilişkin prosedürün belirlenmesi, karşılıklı tanınması ve dağıtılması,

- güvenlik cihazlarının montajı ve bakımı konularında teknik özellikler, kuralları ve uygulama talimatnamelerini ve bu kurallara uyarak güvenlik cihazı monte eden, bakımını yapan firmaların kullandığı cihazların değerlendirilmesi ve onaylanması için kurallar, talimatnameler belir-

lemek, karşılıklı tanımak ve dağıtmak.

Sigorta şirketleri için bu eylemlerin neden rekabet hukuku açısından rekabete aykırı durumlar olarak nitelendirilmediklerini anlayabilmek için, bahsi geçen Komisyon Kararları ve ATAD kararını değerlendirmek yerinde olacaktır. Fakat bunu yapmadan önce Tüzüklerde geçen terminolojiye yer vermek, anlam bütünlüğünü sağlayabilmek için önemli olduğundan, öncelikli olarak kısaca tanımlamalar yapılacaktır.²⁹

3.1 Tanımlar

"Koasürans grupları" sigorta şirketlerince kurulan, bütün iştirakçilerin kendi nam ve hesabına belli bir riziko kategorisinde sigortayı kabul eden, ya da kendi nam ve hesabına belli bir riziko kategorisinde sigorta yapma ve bunu yönetme işini sigorta şirketlerinden birine, müşterek bir brokera ya da bu amaç için kurulmuş olan bir birime veren birliklerdir.

"Korea-sürans grupları" sigorta teşebbüslerince muhtemelen bir ya da daha fazla reasürans teşebbüsünün yardımıyla, belli bir riziko kategorisi ile ilgili yükümlülüklerin

bütünü ya da bir bölümünü karşılıklı olarak reasüre etmek, arızı olarak bütün iştirakçilerin nam ve hesabına aynı riziko kategorisinin reasüransını kabul amacıyla kurulmuş birliklerdir.

"Antlaşma" herhangi bir antlaşma, teşebbüsler birliğinin veya birlikte davranan teşebbüslerin kararı anlamında kullanılmaktadır.

"Bağlı teşebbüsler" doğrudan ya da dolaylı olarak bir antlaşmaya iştirak eden, sermaye ya da varlıkların yarısından fazlasını kullanma hakkına sahip olan, ya da denetim kurulu üyelerinin, yönetim kurulu ya da teşebbüsü temsil etme yetkisine sahip organların üye sayısının yarısından fazlasını atama yetkisine sahip olan, ya da teşebbüsün işlerini yönetme hakkına sahip olan teşebbüsleri ifade eder. Bu hakları, bir antlaşmaya dayanarak doğrudan veya dolaylı olarak müştereken kullanma hakkına ve gücüne sahip teşebbüsler bağlı teşebbüsler olarak nitelendirilir.

Bu kısa terminolojik açıklamalardan sonra, esas incelememize yeniden başlayalım.

²⁹ 3932/92 sayılı Tüzüğün 10. ve 16., 358/03 sayılı Tüzüğün 2. maddesi Tüzüklerde geçen ifadelerin tanımlarına yer vermiştir. Tüzüklerdeki tanımlamalar esas alınmıştır.

³⁰ İtalik olarak belirtilen kısım 358/03 sayılı Tüzüğün metninden çıkarılmıştır.

3.2. Primlerin Müştereken Hesaplanması, Tabloların Hazırlanması ve Çalışmaların Birlikte Yapılması

Ülkemizdeki Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da³¹ da olduğu gibi, AET Antlaşmasınının 85(1)(a). maddesi ile, doğrudan veya dolaylı olarak fiyatı belirleme, rekabete aykırı bir durum olarak değerlendirilir. *Müştereken* prim oranını belirlemenin, fiyatı belirlemek anlamına geldiği konusunda hiç kimsenin kuşkusu olmamalı. Buna rağmen incelenmekte olan Tüzüklerin sigorta şirketlerine prim oranını ortaklaşa belirleme imtiyazını vermesinin gerekçeleri neler olabilir?

Bu gerekçelere geçmeden önce, incelenmekte olan 3932/92 sayılı Tüzüğün "Primlerin Hesaplanması" başlıklı 2. maddesinin ve 358/03 sayılı Tüzüğün "Müştereken Hesaplamalar, Tablolar ve Çalışmalar" başlıklı muafiyetten yararlanmanın koşullarının listelendiği 3. maddesine öncelikle yer verelim. 3932/92

sayılı Tüzüğün 1(a). maddesindeki "ortak risk primi belirleme" ve 2(b). maddesindeki "çalışmalar" ile 358/03 sayılı Tüzüğün 1(a). maddesindeki "hesaplamalar" ve 1(b). maddesindeki "çalışmalar" muafiyeti aşağıdaki antlaşma, karar ve uyumlu eylemlere uygulanır. Bunlar (3932/92 sayılı Tüzüğün 2. maddesi):

(a) riziko teminatının (net primler) ortalama maliyetinin hesaplanması ya da mortalite tablolarının (*bundan sonra "tablolar" diye anılacaktır*) ve hastalık, kaza, sakatlık sıklığını gösteren tabloların oluşturulması ve dağıtımı, bununla bağlantılı olarak kapitalizasyonu içeren sigorta, bu tür tablolar gözlem süresi olarak seçilmiş belli sayıda riziko yılına yayılmış verilerin birleştirilmesine dayanır. Bu veriler, istatistikî olarak ele alınabilecek ve aşağıdakiler hakkında rakam sağlayacak bir temel oluşturmak için yeterli sayıda benzer ya da karşılaştırılabilir rizikoyla ilgilidir:

- belirtilen süredeki hasar sayısı.
- seçilmiş gözlem süresinin her riziko yılında sigortalanmış bireysel rizikoların sayısı.
- belirtilen sürede ortaya çıkan ödenmiş ya da ödenebilir toplam hasar tutarları.
- seçilmiş gözlem süresi boyunca her riziko yılı için toplam sigorta kapitali (*bundan sonra "hesapla-*

malar" diye anılacaktır).

(b) hasarların sıklığı ya da büyüklüğü ya da değişik yatırım türlerinin kârlılığı ve bunların dağıtımı konularında, ilgili teşebbüsler dışında kalan genel duruma muhtemel etkisi üzerindeki çalışmaların sürdürülmesi (*bundan sonra "çalışmalar" diye anılacaktır*).

Nitekim halen yürürlükteki 358/03 sayılı Tüzüğün 3(a). maddesi benzer şekilde, 358/03 sayılı Tüzüğün 1(a). maddesindeki muafiyetten blok olarak yararlanabilmenin şartlarını, 3932/92 sayılı Tüzüğün yukarıda metni verilen 2(a). maddesindeki ifadelerle neredeyse tıpa tıp benzer ifadelerle ifade etmektedir. Şu kadar ki, 358/03 sayılı Tüzüğün 3(c). maddesi, 3932/92 sayılı Tüzüğün 3(b) maddesinde de belirtildiği üzere "beklenmedik olaylara ait unsurların hiçbirinin, ihtiyatların getirisinin veya yönetim veya ticari maliyetlerin veya para-fiscal (mali) katkıların ve yatırımlardan elde edilen veya beklenmedik gelirlerin" hesaplamalara dahil edilmemesi gerektiğini belirtmektedir.

Hesaplamaların, tabloların ve çalışmaların blok olarak rekabet mevzuatından muaf olabilmesi için:

a) yalnızca açıklayıcı olduklarına dair bir beyan içermelidir;

b) hesaplamaların, tabloların ve çalışmaların hangi sigorta şirketiyle veya sigortalananla

³¹ Avrupa Birliği Rekabet Hukukuyla Ülkemizde halen cari olan Rekabet Hukuku Kuralları neredeyse birebir aynıdır. Her iki mevzuatın karşılaştırılması için bkz. Yavaş M., *The Competition Act 1994 of Turkey: A Descriptive Analysis With Reference to the Competition Rules of the EU*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s.195-205.

ilgili olduğu hakkında bilgi içermemelidir;

c) bağlayıcı olmadıklarına dair ifadeler içermelidir; ve

d) hesaplamalar, tablolar ve çalışmalar hiçbir ayırım yapılmadan isteyen her sigorta şirketinin kullanımına açık olmalıdır. Coğrafi veya ürün pazarında faaliyette bulunmayan sigorta şirketleri de bu hesaplamaları, tabloları ve çalışmalarını edinme hakkına sahip olmalıdır.³²

Görülebileceği üzere, 3932/92 sayılı Tüzüğün 2. maddesi "net risk primlerinin geçmiş tecrübelerle dayanılarak hesaplanması" ile, sigorta maliyetlerinin belirlenmesinde önemle dikkate alınan "hasarların sıklığı ya da büyüklüğü ya da değişik yatırım türlerinin kârlılıkları ve bunların dağıtımları konularında" sigorta şirketlerinin birlikte çalışmalarda bulunması arasında bir ayırım yapmaktadır.

3932/32 sayılı Tüzüğün 2. maddesini tamamlayıcı, bir nevi gerekçe olarak da nitelendirilebilecek, bir açıklama Tüzüğün dibacesinin 6. paragrafında şu şekilde ifade edilmiştir:

(6) Sigorta şirketleri ya da şirketlerin oluşturduğu birlikler arasında, hasarların sayısına, sigortalanmış bireysel rizikoların sayısına, hasarlar bağlamında ödenmiş toplam mik-

tarlara, sigortalanmış sermaye miktarına ilişkin istatistik toplama konusundaki işbirliği, rizikolarla ilgili *bilginin geliştirilmesini sağlamakta* ve sigorta şirketleri için *riziko değerlendirmesi işini kolaylaştırmaktadır*. Aynı durum, belirleyici safi primlerin ya da kapitalizasyonu içeren sigortalarda frekans tablolarının oluşturulmasına da uygulanabilir. Hasarların sıklığını ya da büyüklüğünü etkileyebilecek olağandışı durumların olası etkisi üzerinde ortak çalışmalar ya da değişik yatırım türlerinin getirileri de risk değerlendirmesi işlemine dahil edilmelidir. Ancak, *kısıtlamaların yalnızca bu amaçlara ulaşmakla sınırlı tutulması gerektiğini unutmamak gerekmektedir*. Bu yüzden, ticari primler, esasen poliçe sahiplerine verilen idari, ticari ve diğer maliyetleri karşılamaya yönelik bir masrafı karşılayacak buna ek olarak öngörülmeyen giderleri ya da kâr marjlarına yönelik bir masraf ilâvesini de kapsayan primler üzerinde *ittifaklar yapılmış işlerin istisna edilmemesi* ve net primlerin yalnızca *referans amacıyla* kullanılabilirliğini şart koşmak uygundur.³³

Bu hükümlerin gerekçelerini daha iyi anlayabilmek için Komisyonun konuyla ilgili kararlarına ve ATAD kararına bakmak yerinde olacaktır.

Verband des Sachversicheres EV başvurusu ve uyuşmazlığı konusunda Komisyonun kararı ve uyuşmazlığın ATAD'a intikal ettirilmesi üzerine ATAD'ın vermiş olduğu hüküm ilk olarak incelenmesi gereken vakadır.

Başvuru ve uyuşmazlıktaki olayların gelişimi şu şekildedir:-

Almanya'da menkul ve gayrimenkul mallara ait sigorta pazarında, bu piyasadaki malların neredeyse tamamına yakını sigortalayan sigorta şirketlerinin oluşturduğu *birlik*, üyelerine yangın dolayısıyla uğranılan zarar ziyanı telafi edebilmek için yangın sigortalarında primlerin arttırılmasını *tavsiye* etti. Tavsiye kararı gerçekleşen risklerin sayısındaki endişe verici görünür artış göz önüne alınarak, belirli prim miktarının üzerinde olan ve yenilenme süresi yaklaşan mevcut poliçelerin yenilenmeleri sırasında primin belirli bir miktarda arttırılmasını kapsamaktaydı. Bu artış tavsiyesinin diğer bir amacı, yangın sigortası pazarını yeniden yapılandırmak suretiyle geliştirmektir.

Sigorta birliğinin bu tavsiye kararı birliğe üye olan sigorta şirketlerinin tamamı tarafından uygulanmamakla birlikte, bir çok sigorta şirketi yenilenecek olan poliçelere primin nasıl hesaplanması gerektiği konusunda ek bir hüküm ilâve etti. Anılan hükme göre, belirtilen prim hesapla-

³² 3932/92 sayılı Tüzüğün 3(a), ve (b), maddeleri ile, 358/03 sayılı Tüzüğün 3(2)(a), (b) ve (c), maddeleri.

³³ *Vurgu tarafımdan eklenmiştir.*

ma yöntemine göre primin hesaplanmaması halinde meydana gelecek rizikoların tamamının sigortalanmamış olabileceği, yapılan poliçenin “eksik prim ödenen poliçe” olarak nitelendirilebileceği ve sigortacının bu “eksik prim ödenen poliçe” çerçevesinde ödeme yapacağı belirtilmekteydi.

Alman Rekabet Kurumu (Otoritesi) (*Bundeskartellamt*) söz konusu tavsiye kararına müdahalede bulunmadı. Çünkü; Alman Rekabet Kanununun 102. maddesi, özetle:- “Alman Denetleme Otoritesinin (*supervisory authority-Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen*) olurdan geçmiş olan rekabeti genel olarak kısıtlayan sigorta sözleşmelerinin rekabet mevzuatı hükümlerine tâbi olmadığını, Rekabet Otoritesinin hakim durumun kötüye kullanılması halinde olaya müdahale edeceğini” belirtmektedir.³⁴ ATAD, Komisyonun kararında da belirtildiği üzere:

Yapılan tavsiye kararının AET Antlaşmasının 85(1). maddesinde sayılan ve Ortak

Pazarla bağdaşmadığı için Antlaşmanın 85(2). Maddesiyle hükümsüz sayılan “teşebbüs birlikleri kararı” niteliğinde olduğunu tereddüde düşmeden belirledi ve tavsiye kararının esas gayesinin “fiyatı” belirleyerek rekabeti engellemek olduğunu ve bu nedenle Antlaşmanın 85(3). maddesi kapsamında muaf da olamayacağına hükmetti.

Sigorta birliği her ne kadar tavsiye kararının yalnızca Almanya’daki sigorta şirketlerine yöneltildiğini, bu nedenle tavsiye kararının Üye Devletler arasındaki ticareti engellemediğini ve dolayısıyla 85(1). maddede kapsamında değerlendirilmemesi gerektiğini ileri sürdü ise de, Almanya’da faaliyet gösteren yabancı sigorta şirketlerinin şubelerinin de birliğe üye olması, söz konusu tavsiye kararına uluslararası bir boyut kazandırdığı gerekçeyle reddedildi. Almanya’da sigorta sektöründe faaliyet gösteren yabancı sigorta şirketleri fiilen şube görüntüsünde olsa da, Alman hukukuna göre bunların tamamen bağımsız, münferit şirket olması zorunluluğu kararda etkili olmamıştır.

Verband des Sachversicheres EV davasının rekabet hukuku açısından literatüre geçmesine neden olan bir diğer özelliği, “bağlayıcı olmayan teşebbüs birliği kararlarının” dahi AET Antlaşmasının 85(1). maddesi kapsamında o-

labileceği yönündeki hükümdür. ATAD’a göre: “pratikteki statüsü ne olursa olsun *Verband des Sachversicheres EV*’nin kararındaki amaç, üyelerinin Alman Sigorta Piyasasında koordineli bir şekilde davranmasını sağlamaktır ve bu nedenle, anılan karar ‘teşebbüsler birliği kararı’ kapsamındadır”.

Komisyon *Verband des Sachversicheres EV* başvurusunu karara bağlamadan birkaç ay önce *Nuovo CEGAM* teşebbüs birliğince yapılan müracaatı değerlendirdi ve her bir sigorta şirketinin tahsil edeceği toplam sigorta primini münferiden belirlemesinin zorunlu olduğunu belirtti. 17/62 sayılı Konsey Tüzüğü’nün 4. maddesi uyarınca *Nuovo CEGAM* teşebbüs birliğinin Komisyona yaptığı bildirim ve Komisyonun kendiliğinden sanayi sektöründeki sigorta piyasasını AET Antlaşmasının 85. maddesi uyarınca incelememesi üzerine, aşağıdaki değerlendirme yapılmış ve karar verilmiştir.

16 Şubat 1983 gününde Komisyon, teşebbüs birliğinin temsilcisine “varmış oldukları kararın 17/62 sayılı Tüzüğü’nün 3(1). maddesi uyarınca Komisyonun *prima-facie* karar almasına neden olabilecek unsurlar ihtiva ettiğini” belirten itiraz bildiriminde bulundu. Teşebbüs birliğinin amacı ve faaliyetleri Ortak Pazardaki ilgili sigorta pazarında rekabeti

³⁴ Daha fazla bilgi için bkz. *Gyselen L., 1996, EU Antitrust Law in the Area of Financial Services, paragraf 73. Makale ilk olarak Fordham Corporate Law Institute, 23 rd Annual Conference On International Antitrust Law and Policy’da yayımlanmış olup, esere http://europa.eu.int/comm/competition/speeches/text/sp1997_005_en.html adresinden de ulaşılabilir. Çalışmamızda belirtilen İnternet adresindeki şekliyle eserden yararlanılmıştır.*

kısıtlayıcı veya engelleyiciydi. Komisyonun bildiriminde teşebbüs birliğinin varmış olduğu antlaşmanın üç seviyede rekabete aykırı olduğu belirtilmişti. Komisyon Kararının 1. maddesinde belirtildiği üzere, bunlar:

- Doğrudan sigorta seviyesinde: aksi takdirde birbirleriyle rekabet halinde olacak olan önemli sigorta şirketleri varılan antlaşmayla prim ve sözleşme şartları konusunda neredeyse birbirleriyle rekabet etmez hale gelmişti. Böylece, sigortalananlara sunulan sigorta alternatifleri azaltılmıştı.

- Müşterek sigorta seviyesinde: teşebbüs birliğinin varlığı karar olmasaydı sigorta şirketleri diledikleri herhangi bir sigorta şirketiyle müşterek sigorta sözleşmesi yapabilirlerdi. Oysa, varılan karara göre müşterek sigorta yapabilmek için teşebbüs birliğine üye olan sigorta şirketleriyle işbirliği yapılması gerekiyordu.

- Reasürör seviyesinde: varılan karar iki açıdan rekabete aykırıydı. Birincisi, karar üyelerin reasürör konusunda tercihlerini kısıtlamaktaydı. İkincisi, varılan karar reasürans şirketlerinin kendi prim oranını ve sözleşme şartlarını belirlemesini engellemekteydi.

Varılan antlaşma aynı zamanda, hem İtalya'daki hem de diğer Üye Devletlerdeki rizikolara karşı da uygulanacak ve İtalya dışındaki müşterek sigorta işiyle uğraşan sigorta

şirketlerini de etkileyecekti. Dolayısıyla, İtalya dışında reasürans faaliyetinde bulunacak olan şirketleri de etkileyeceğinden rekabete aykırıydı. **Nuovo CEGAM** ise her ne kadar vardıkları kararın rekabete aykırı olduğunu kabul etmeseler de, Komisyonun itirazlarının göz önüne alınacağını bildirdi.

İtalyan teşebbüs birliğine göre, İtalya'da sigortacılık geleneksel olarak gelişmemişti ve oldukça az sayıda olan ileri teknoloji gerektiren fabrikalara özellikle kaza ve arıza gibi durumlarda destek olmak istemekteydiler. Başka bir deyişle, teşebbüs birliği İtalya'daki fabrikalardaki makine ve teçhizatın arızalanması durumunda meydana gelecek rizikoyu sigorta pazarında talep arttırmaya yönelik bir anlaşma yapmıştı. Teşebbüs birliği üyeleri, İtalya'daki sanayi sigortaları piyasasının yaklaşık %26'sını elinde bulundurmaktaydı.

Anlaşılmış olacağı üzere; bahsedilen kararın rekabet hukuku açısından en belirgin özelliği, firmaların bir teşebbüs birliği oluşturması ve ortak bir prim tarifesi uygulamaları konusunda antlaşmaya varmalarıdır.

Komisyon tereddüde düşmeden söz konusu antlaşmanın AET Antlaşmasının 85(1). maddesine aykırı olduğu kararına vardı. Bununla birlikte, İtalya'daki sanayi sigortasının az gelişmişliği dikkate alınarak

ve teşebbüs birliğinin Ortak Pazardaki etkisinin çok az olması nedeniyle, söz konusu karar, AET Antlaşmasının 85(3). maddesine dayanılarak 22 Temmuz 1983-22 Temmuz 1993 tarihleri arasında 10 yıl süreyle rekabet mevzuatından muaf tutulmuştur.³⁵

Concordato Incendio/Italiano uyuşmazlığının konusu yirmi sekiz İtalyan sigorta şirketinin kâr amacı gütmeyen, sivil toplum örgütü kapsamında, rekabet hukuku literatürüyle bir *teşebbüs birliği* kurup, sanayi kesimindeki yangın sigortaları piyasasında belirli işlerini koordine etmesidir. Vücuda getirilen teşebbüs birliği İtalya'daki sanayi kesimindeki yangın sigortaları pazarının yaklaşık %50'sini kontrol edebilmekteydi. Başlangıçta standart sigorta poliçesi kullanmayan şirketler teşebbüs birliğine konu hakkında bilgi vermek zorunda iken, bu zorunluluk Komisyonun talebi üzerine kaldırıldı. Teşebbüs birliğinin esas görevleri arasında poliçelerdeki esaslı, başka bir deyişle anahtar vazifesi gören hükümleri tanımlayıp, belirlemek, prim miktarlarının objektif bir şekilde belirlenebilmesi için ihtiyaç duyulan istatistikî verileri hazırlamak, gerçekleşen risklere göre prim

³⁵ Benzer bir muafiyet kararı, sözleşmenin **Nuovo CEGAM** uyuşmazlığındaki hükümlere benzetilmesinin şartıyla **Assurpol** uyuşmazlığında da verilmiştir.

oranlarını güncelleştirmek ve rizikoları azaltmak için önleyici tedbirlerin neler olabileceği hususunda çalışmalarda bulunmaktı. Teşebbüs birliğine İtalya'daki tüm sigorta şirketleri üye olabiliyordu ve başlangıçta teşebbüs birliği iki yıllığına kurulmuştu.

Komisyon, yine söz konusu teşebbüs birliğinin tavsiye niteliğindeki, üyelerin kabul veya reddetme olasılığı olan kararlarının AET Antlaşmasının 85(1). maddesiyle bağdaşmadığına karar vermekte zorlanmadı. Çünkü, söz konusu tavsiye kararları teşebbüs birliğinin üyeleri arasındaki rekabeti kısıtlayabileceği gibi primi (fiyatı) ve sözleşme şartlarını standart hale getirebilirdi. Tavsiye kararları Üye Devletler arasındaki ticareti de etkileyebilirdi. Çünkü, İtalya'da yabancı sigorta şirketleri de faaliyette bulunmaktaydı ve teşebbüs birliği üyelerinin sigortaladıkları eşyanın sahibi kanuni ikametgâhı İtalya olmayan gerçek veya tüzel kişilere ait olabiliyordu.

Bütün bunlara rağmen, Komisyon teşebbüs birliğine üye olan sigorta şirketlerinin kendi sigorta primlerini teşebbüs birliğinin kararına bağlı kalmadan belirleyebileceğini ve sigortalanan şeyin muhteviyatına göre standart poliçenin dışına çıkabileceklerini ve teşebbüs birliğine üye olmayan güçlü sigorta şirketlerinin İtalya'da var olması ve bu güçlü

sigorta şirketlerinin teşebbüs birliğine üye olan şirketlerle rekabet halinde olması gerekçeleriyle AET Antlaşmasının 85(3). maddesi uyarınca uyuşmazlığa konu olan teşebbüs birliğine 10 yıl süre ile ortak prim tarifesi belirleme muafiyeti tanımıştır.

Benzer şekilde, aşağıda daha detaylı olarak değinilecek olan *The Protection and Indemnity Clubs (P&I Clubs)* kararında Komisyon, petrol tankerlerinin sigorta pazarında minimum prim miktarını belirleyen bir mukavelenin yönetim ve diğer maliyetleri dikate alarak yeniden tanzim edilmesi şartıyla 85(1). maddeden muaf tutmuştur.

358/03 sayılı Tüzüğün 4. maddesi uyarınca, kendi aralarında sözleşen ya da taahhüt altına giren ya da diğer teşebbüsleri Tüzüğe uygun olarak hazırlanan hesaplamalardan veya tablolar ya da çalışmalardan farklı hesaplamaları, tabloları, çalışmalarını kullanmaya zorlayan teşebbüsler ya da teşebbüs birlikleri, Tüzüğün yukarıda metni verilen 1. maddesindeki muafiyetten yararlanamaz.

3.3. Standart Poliçe Şartları ve Modeller

Sigorta sektörünün küresel boyutta gelişmesine paralel olarak, değişik ülkelerde tanzim edilen sigorta poliçelerinin muhteviyatları birbirlerine

benzer hale gelmektedir. Bunun arkasındaki temel neden; iş dünyasının artık dünyanın her yerinde aynı iş dilini kullanması gerekliliğine bağlanabilir. Nitekim, dünya ticaretini şekillendirmeye çalışan WTO (Dünya Ticaret Örgütü) ve OECD (Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü) gibi örgütler ve hatta *per se* Avrupa Birliği³⁶ pratik yararları nedeniyle "tek düzen" uygulamaların gelişmesine çaba sarf etmektedir. Örneğin, Ülkemizde de 1994 yılında uygulanmaya başlayan "Tek Düzen Hesap Planı", muhasebe sisteminin daha anlaşılır olmasını ve yabancı muhasebecilerin de sisteme aşikâr olmasını sağlamıştır.

Tek düzen sözleşme hükümlerinin bir teşebbüs birliği tarafından belirlenmesi, işlemlerin şeffaflaşmasına ve kolay anlaşılmasına sebep olur. Bununla birlikte, tek düzen sigorta poliçeleri, rekabet mevzuatı hükümleriyle uyumlu olmayabilir.

Bu bağlamda, incelenmekte olan 3932/92 sayılı Tüzüğün 1(b). maddesi ve halen yürürlükte olan 358/03 sayılı Tüzüğün 1(c) maddesi belirli şartların yerine getirilmesi kaydıyla, standart poliçe şartlarının belirlenmesini AET Antlaşmasının 85(1). maddesinden muaf

³⁶ Örneğin Konseyin 93/313 sayılı Tüketici Sözleşmelerindeki Adil (Dürüst) Olmayan Hükümler Yönergesi, OJ 1993 L 95/29.

saymaktadır. Bu muafiyet, amacı sigortaya yönelik standart genel şartların oluşturulması ve dağıtımını olan antlaşmalara, kararlara ve ittifakla yapılmış işlere uygulanır.³⁷ Muafiyet, konusu birikim unsuru içeren bir sigorta poliçesinin gerçekleşen kârlarını gösteren genel modellerin oluşturulması ve dağıtımını amacını taşıyan antlaşmalara, kararlara ve teamüllere de uygulanır.³⁸

Standart poliçe şartlarının muafiyetten yararlandırılabilmesinin koşulları 3932/92 sayılı Tüzüğün 6. ve 358/03 sayılı Tüzüğün 5. maddesinde aşağıdaki ifadelerle dile getirilmiştir:

(a) standart poliçe şartları ve modeller yalnızca açıklayıcı olmalı, bağlayıcı olmamalı ve herhangi bir şekilde kullanılmaları tavsiye edilmemeli. Bu unsurlar sarih bir ifadeyle belirtilmeli.

(b) katılımcı şirketlerin kendi müşterilerine farklı poliçe şartları sunabileceğini açıkça vurgulamalı; ve

(c) standart poliçe şartları ilgili herhangi bir kişinin erişimine açık olmalı ya da istek üzerine kolayca elde edilebilir olmalıdır.

Yukarıda bahsi geçen **Nuovo CEGAM** uyuşmazlığında, mühendislik firmala-

rıyla yapılan sözleşmelerin süresine kısıtlama getirilmesine dair karar, Komisyon tarafından rekabet kurallarıyla bağdaşmaz bulundu. **Concordato Incendio** başvurusu yalnızca net primler konusunu değil, standart poliçe şartları konusunda da Komisyonun karar vermesini gerektirmekteydi. Komisyona göre, "standart sözleşme şartlarının varlığı sigortalananların/sigortalanacakların (müşterilerin/potansiyel müşterilerin) sigorta şirketlerince sunulan sözleşme şartlarını daha kolay karşılaştırmalarını ve tam bilgi edinerek karar vermelerini kolaylaştırır. Kararda, standart poliçe şartları öne sürmek AET Antlaşmasının 85(1). maddesine aykırı bulundu ise de, tavsiye niteliğindeki karara uymak veya uymamak serbest olduğundan ve sözleşmeye taraf olanların fiilen birbirleriyle rekabet halinde olmaları münasebetiyle ve sigortalananların sigorta şartlarını ve üstlenilecek risk dolayısıyla ödenecek prim miktarını daha kolay karşılaştırabilme imkanına kavuşmuş olmaları gerekçeleriyle, Komisyon söz konusu mukaveleyi AET Antlaşmasının 85(3). maddesi kapsamında muaf saydı.

Kuşkusuz, standart sözleşme şartları tüketicilere sunulan alternatifleri kısıtlayabilir. Komisyona göre bu durum iki yolla engellenebilir. Birincisi, üzerinde antlaşmaya varılan

poliçe şartları yalnızca *referans amaçlı* olmalıdır. İkinci olarak, Komisyon incelenmekte olan 3932/92 sayılı Tüzüğün 7(1). maddesinde olduğu gibi, halen yürürlükte olan 358/03 sayılı Tüzüğün 6(1). maddesinde de, rekabet hukuku açısından "**kara liste**" olarak adlandırılabilir bir eylemler listesi hazırlayarak, alternatiflerin sınırlandırılmasını engellemeye çalışmaktadır. Anılan listeye göre aşağıdaki eylemler muafiyet kapsamında değildir:

(a) net primin ne kadar olması gerektiğine dair herhangi bir emare belirten;

(b) teminatın miktarını ya da poliçe sahibinin kendisinin ödemesi gereken bölümü (fazlalık) belirten;

(c) önemli sayıda poliçe sahibinin maruz kalma ihtimalinin zayıf olduğu kapsamlı rizikoları kapsayan teminat getiren;

(d) sigortacının teminatın bir bölümünü iptal etmesi, rizikoda ya da teminat kapsamında değişiklik olmadan (endeksleme klozlarına hanel vermeksizin) primi arttırması ya da poliçe sahibinin açık onayı olmadan bir başka şekilde poliçe şartlarını değiştirmesi durumunda sigortacının poliçeyi devam ettirmesi;

(e) poliçe sahibinin açık onayı olmadan, sigortacının poliçe şartlarını değiştirmesine olanak sağlayan;

(f) hayat dışı sigorta sektöründe, poliçe sahibine, üç yılı

³⁷ 3932/92 sayılı Tüzüğün 5(1). maddesi.

³⁸ 3932/92 sayılı Tüzüğün 5(1). maddesi.

aşacak biçimde bir sözleşme süresi getiren;

(g) poliçenin otomatik olarak yenilendiği durumlarda, poliçenin sona erme tarihinden önce bildirimde bulunmadan poliçeyi bir yıldan daha uzun süre ile uzatma süresi getiren;

(h) poliçe sahibinden, sigortalanmış rizikonun ortadan kalkması üzerine, durdurulan teminata ait poliçenin, tekrar aynı nitelikteki bir rizikoya maruz kalınması halinde eski haline getirilmesini kabul etmesini isteyen;

(i) poliçe sahibinden farklı rizikolar için aynı sigortacıdan teminat almasını isteyen;

(j) poliçe sahibinden sigortalanan şeyi elden çıkarması durumunda, sigortalanan şeyi alanın, sigorta poliçesini de devralması gerektiğini belirten;

(k) bir üye devletteki veya birden fazla üye devletteki veya Avrupa seviyesindeki bir birliğin veya sigorta birliklerinin üzerinde mutabakata vardıkları özellikleri taşımadıkları gerekçesiyle onaylanmayan güvenlik cihazlarını, bakım/idame malzemelerinin kullanılanlarla poliçe yapmamak veya teminatı sınırlandıran antlaşmalar.

Bu veya benzer hükümleri içeren standart poliçeler (antlaşmalar) *sine qua non* grup muafiyet kapsamı dışında kalacaktır.

3932/92 sayılı Tüzüğün 7(2). maddesinde ve halen Yü-

rürlükte bulunan 358/03 sayılı Tüzüğün 6(2). maddesinde belirtildiği üzere; muafiyet kendi aralarında ittifak yapan şirketlere veya şirketler birliklerine ya da diğer teşebbüslerle varılan antlaşma gereğince oluşturulan standart poliçe şartlarını uygulamaya zorlayan şirketlere yarar sağlamaz. Başka bir deyişle, varılan standart poliçe şartları yol gösterici olmaktan öteye gitmemelidir. Bunların uygulanması, zorunlu hale getirilen standart poliçe şartları olarak lanse edilmesi, rekabet hukukunun yasakladığı uyumlu eylem olarak nitelendirilebilir.

Nüfusun belirli sosyal ya da mesleki kategorileri için özel sigorta şartlarının oluşturulmasına hanel vermeksizin muafiyet, poliçe sahibiyle bağdaştırılan özelliklerinden dolayı belli riziko kategorilerinin teminatını kapsam dışı bırakan antlaşmalara, kararlara ve uyumlu eylemlere uygulanmaz.³⁹ Ayrıca, hukuken zorunlu koşullara hanel gelmeksizin "model" muafiyeti yalnızca özel faiz oranlarını kapsadığında ya da idari masrafları gösteren rakamları gösterdiğinde uygulanmayacağı⁴⁰ gibi, kendi aralarında ittifak yapan ya da söz veren ya da diğer te-

şebbüsleri bir sigorta poliçesinin yararlarını gösteren modeller dışında modelleri uygulamamak zorunda bırakan teşebbüslere ve teşebbüs birliklerine de yarar sağlamayacaktır.⁴¹

3.4. Belirli Tipteki Risklerin Müştereken Teminat Altına Alınması

3932/92 sayılı Tüzüğün dibacesinin 10. paragrafına göre; "sayısı belli olmayan rizikoları teminat altına almak için tasarlanmış koasürans ya da koreasürans gruplarının oluşturulması olumlu karşılanmalıdır. Böylelikle daha fazla sayıda şirketin piyasaya girmesi sağlanacağı gibi, büyüklükleri, az rastlanır ve yeni olmaları nedeniyle teminat altına alınmakta zorlanılan risklerin teminata kavuşması kolaylaşacaktır" demektedir. 3932/92 sayılı Tüzüğün dibacesindeki ifade, koasürans ve koreasürans faaliyetlerini ve bunların grup halinde yapılmasını adeta tam rekabetin bir *sine qua non* olarak görmektedir. Nitekim, halen yürürlükteki 358/03 sayılı Tüzüğün dibacesinin 18. paragrafında genellikle "pool" olarak adlandırılan koasürans ve koreasürans gruplarının sigorta ve reasürans şirketlerinin tek başlarına teminat altına alamayacakları riskleri birlikte

³⁹ 3932/92 sayılı Tüzüğün 8. maddesi, halen Yürürlükte olan 3558/03 sayılı Tüzüğün 6(3). maddesi.

⁴⁰ 3932/92 sayılı Tüzüğün 9(1). maddesi, halen yürürlükte olan 358/03 sayılı Tüzüğün 6(4). maddesi.

⁴¹ 3932/92 sayılı Tüzüğün 9(2). maddesi, halen yürürlükte olan 358/03 sayılı Tüzüğün 6(5). maddesi.

üstlenebileceklerini belirterek, gruplar sayesinde sigorta ve reasürans şirketlerinin yabancı oldukları risklere aşına olabilecekleri ve tecrübe kazanacakları vurgulanmaktadır.

Dibacedeki bu ifadeleri destekler şekilde, 3932/92 sayılı Tüzüğünün 1(c). ve 10. maddeleri ile halen yürürlükte olan 358/03 sayılı Tüzüğün 1(e). ve 7. maddeleri, amacı belli riziko kategorisinin koasürans ya da koreasürans şeklindeki müşterek teminat altına alınmasına yönelik sigorta şirketi gruplarının veya sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin kurulması ve işletilmesi olan antlaşmalar AET Antlaşmasının 85(1). maddesinden muaf sayılmaktadır.

Bu nevi pool'ların grup muafiyetinden yararlanabilmelerinin genel şartları ve eşikler 358/03 sayılı Tüzüğün 7. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre⁴²:

1. Mevcut Tüzüğün yürürlüğe girdiği tarihten sonra münhasıran yeni riskleri teminat altına almak amacıyla kurulan koasürans ya da koreasürans grupları, Tüzüğün 1(e). maddesinde belirtilen (Belirli Tipteki Risklerin Müştereken Teminat Altına Alınması) muafiyetten, grubun piyasa payına bakılmaksızın, grubun kurulmasından itibaren üç yıl süre ile yararlanırlar.

2. Bu maddenin 1. paragrafı kapsamında olmayan koasürans ya da koreasürans grupları (üç yıldan daha fazla süreden beri var olduklarından ya da münhasıran yeni riskleri teminat altına almak için kurulmamaları nedeniyle) Tüzük yürürlükte kaldığı sürece Tüzüğün 1(e). maddesinde belirtilen muafiyetten, gruba iştirak eden şirketler ya da onların namına poliçe tanzim edenler grup antlaşmasında belirtilen sigorta ürünlerini sigorta ettikleri sürece, aşağıdaki eşikleri aşmamaları kaydıyla, yararlanırlar:

(a) koasürans gruplarının ilgili pazarın %20'den fazlasını aşmadıkça;

(b) koreasürans gruplarının ilgili pazarın %25'den fazlasını aşmadıkça.

3. Pazar payının belirlenmesinde aşağıdaki kurallara uyulur:

(a) piyasa payı brüt prim geliri esas alınarak hesaplanmalıdır; şayet brüt prim geliri ne dair veriler elde edilemez ise, piyasaya ilişkin teminat altına alınan risk miktarı ya da sigortalanan şeyin değeri gibi diğer güvenilir bilgilere dayanılarak ilgili firmanın pazar payına ilişkin tahminler (kullanılabilir).

(b) Pazar payı bir önceki takvim yılına ilişkin verilere dayanılarak hesaplanmalıdır;

(c) Bağlı teşebbüslerin müştereken sahip oldukları toplam pazar payı bağlı teşebbüs sayı

sına bölünerek, her birinin pazar payı eşit olarak değerlendirilir ve bağlı teşebbüslerin payları nispetinde hak ve yetkiye sahip oldukları kabul edilir.

4. Şayet ikinci paragrafın (a) bendinde belirtilen pazar payı başlangıçta %20'den fazla değilse, fakat daha sonra %22'yi geçmeksizin bu oranın üstüne çıkarsa, belirli tipteki risklerin müştereken teminat altına alınması muafiyeti, %20'lik eşiği takip eden iki takvim yılı daha devam eder.

5. Şayet ikinci paragrafın (a) bendinde belirtilen pazar payı başlangıçta %20'den fazla değilse, fakat daha sonra %22'yi geçerse, belirli tipteki risklerin müştereken teminat altına alınması muafiyeti, %22'lik eşiğin aşıldığı takvim yılından sonraki takvim yılında devam eder.

6. Yukarıda 4. ve 5. paragraflarda belirtilen muafiyetin devamına ilişkin kurallar birleştirilemez, toplam süre iki takvim yılını geçemez.

7. Şayet ikinci paragrafın (b) bendinde belirtilen pazar payı başlangıçta %25'den fazla değilse, fakat daha sonra %27'yi geçmeksizin bu oranın üstüne çıkarsa, belirli tipteki risklerin müştereken teminat altına alınması muafiyeti, %25'lik eşiği takip eden iki takvim yılı daha devam eder.

8. Şayet ikinci paragrafın (b) bendinde belirtilen pazar payı başlangıçta %25'ten fazla de-

⁴² Birebir tercüme yapılmamıştır.

ğilse, fakat daha sonra %27'yi geçerse, belirli tipteki risklerin müştereken teminat altına alınması muafiyeti, %27'lik eşiğin aşıldığı takvim yılından sonraki takvim yılında devam eder.

9. Yukarıda 7. ve 8. paragraflarda belirtilen muafiyetin devamına ilişkin kurallar birleştirilemez, toplam süre iki takvim yılını geçemez.

Belirtilen bu %20 ve %25'lik eşikler hesaplanırken, gruba üye firmaların ister grup faaliyeti olarak isterse gruptan ayrı olarak yapmış olduğu bütün poliçelerin toplamı katılır. Görüleceği üzere, her ne kadar koasürans ve koreasürans teşebbüs birlikleri AET Antlaşmasının 85(1). maddesinde Ortak Pazarla bağdaşmaz eylemler arasında yer almakta ise de, incelenmekte olan 358/03 sayılı Tüzüğün 9. maddesine göre belirli eşiği aşmayan teşebbüs birliklerinin Komisyona bildirimde bulunmasına gerek kalmaksızın, otomatik olarak 85(1). maddeden muafıtlar. Başka bir deyişle, sigortacılar birlik halinde koasürans ve koreasürans faaliyetlerinde poliçe şartlarını ve risk primini belirleyebilirler. Kuşkusuz risk primi maliyetleri arasında grubun giderleri ve gruba koreasürör olarak katılan firmaların grup faaliyetleriyle ilgili giderlerini de içermelidir.

358/03 sayılı Tüzüğün yukarıda verilen 7. maddesini dikkate alarak, koasürans ve

koreasürans faaliyetlerini aşağıda ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz. Bu incelemeyi yapmadan önce, 358/03 sayılı Tüzüğün 8. maddesinde belirtilen muafiyetten yararlanmanın şartlarını belirtmek yerinde olacaktır. Buna göre⁴³:

Belirli tipteki risklerin müştereken teminat altına alınması muafiyeti aşağıdaki şartların yerine getirilmesi halinde uygulanır:

(a) her bağlı teşebbüs, bir yılı aşmayan bir bildirim sürecine uyarak, gruptan herhangi bir yaptırıma muhatap kalmadan ayrılma hakkına sahip olmalıdır;

(b) grubun kuralları grubun teminat altına aldığı riskler konusunda hiçbir katılımcı şirketi sigorta ve reasürans faaliyetlerini kısmen ya da tamamen grup kanalıyla yapmaya zorlamamalıdır;

(c) grubun kuralları grubun ya da bağlı teşebbüslerin Avrupa Birliğinin coğrafi pazarının herhangi bir yerindeki sigorta ve reasürans faaliyetlerini yapmalarını kısıtlamamalıdır;

(d) antlaşma satışları ya da işlem hacmini sınırlandırmamalıdır;

(e) antlaşma piyasaları ya da müşterileri paylaşmamalıdır;

(f) koreasürans grubu üyeleri doğrudan sigortalarda tahsil ettikleri ticari prim konusunda anlaşmamalıdır; ve

(g) grubun hiç bir üyesi ya da grubun üyesi grubun ticari politikasını belirlemede etkin olmaya ya da aynı ilgili pazarda üyesi olmadığı farklı bir grubun ticari politikasını belirlemede etkin olmamalıdır.

Muafiyetten yararlanmanın koşullarını da belirttikten sonra, belirli rizikoların müştereken teminat altına alınmasına yönelik koasürans ve koreasürans faaliyetlerini inceleyelim.

3.4.1. Koasürans

Bilineceği üzere, müşterek sigorta (koasürans) durumunda sigorta konusu malın/menfaatin karşılaşılabileceği rizikolar birden fazla sigorta şirketi tarafından teminat altına alınır. Her bir sigorta şirketi sigortalanan malı kısmen rizikolara karşı teminat altına alır ve rizikonun gerçekleşmesi halinde, her bir sigorta şirketinin ödeyeceği meblağ, sigortalanan malın ilgili sigorta şirketince sigortalanan oranı kadardır. Müşterek teminat sisteminde bir tane esas/ana sigorta şirketi vardır ve bu sigorta şirketi risk primini ve poliçenin şartlarını belirler. Diğer sigorta şirketleri ile ana sigorta şirketi bir *teşebbüs birliği* halinde rizikoyu kendi nam ve hesabına teminat altına alır. İngilizce literatürde bu gibi gruplara "pool" adı verilmektedir. Başka bir deyişle, risk primi miktarı ve çerçevesi ana sigorta şirketince belirlenen poliçe, ilgili teşebbüs bir-

⁴³ Birebir tercüme yapılmamıştır.

liğinin nam ve hesabına yürütülür. Pool'a dahil şirketlerin dilediği gibi davranmasına olanak sağlandığı sürece, kartelden bahsedilemez.

3932/92 sayılı Tüzüğün 10(3). maddesinde koasürans antlaşmalarında:

(a) koasürans ya da korea-süransın kapsadığı rizikoların niteliği ve özellikleri,

(b) gruba kabul edilme işine ilişkin koşullar,

(c) koasürans ya da korea-süre edilmiş rizikolarda katılımcıların bireysel hesap payları,

(d) iştirakçilerin bireysel geri çekilişine ilişkin koşullar ve

(e) grubun işletilmesine ve yönetilmesine ilişkin kuralların belirtilebileceği ifade edilirken, halen yürürlükte bulunan 358/03 sayılı Tüzük koasürans antlaşmalarında nelerin bulunabileceğine dair açık hükümler içermemektedir. Bununla birlikte; gerek 358/03 sayılı Tüzüğün 2. maddesinde yapılan tanımlamalardan, gerekse diğer hükümler başlıklı 10. maddesi ve diğer muafiyetlere ilişkin şartlardan yola çıkarak, 3932/92 sayılı Tüzüğün 10(3). maddesinde belirtilen unsurların koasürans antlaşmalarına dahil edilebileceğini belirtmek gerekir.

Bu genel tanımlamalar ve 3932/92 sayılı Tüzük ile 358/03 sayılı Tüzüğün ilgili maddelerini belirttikten sonra, şimdi de Komisyonun kararlarına bakalım. Komisyon bu

konudaki ilk değerlendirmesini **TEKO** başvurusunda yapmıştır. 1954 yılında altı sigorta şirketi tarafından kurulan **TEKO** adlı firma ve bu firmanın iş birliği yaptığı diğer üç sigorta şirketi (yalnızca Teko ve bu üç firma grup/pool olarak müşterek sigorta yapmaktaydı) ve on bir "dost" olarak nitelendirilen sigorta şirketinin uyumlu eylemleri ve aldıkları kararlar Komisyon tarafından değerlendirilmiştir.

TEKO'nun esas faaliyetleri sigortalananların sahip oldukları makine ve teçhizatların teknik nedenlerle arızalanması nedeniyle uğranılan zararın telafi edilmesi için müşterek teminat altına almak ve müşterek reasürans şeklinde riskleri üstlenmek için üyelerine işlemlerin nasıl yapılacağı konusunda tavsiyelerde bulunmaktı. Başka bir deyişle, risklerin değerlendirilmesi ve ona göre primin tespiti gibi konularda enformasyon değiş-tokuşunu sistematik bir yöntemle yapmaktaydı. Sigorta şirketleri sigorta konusundaki risklerin değerlendirilmesi ve bu risklere göre prim miktarının ne kadar olacağını **TEKO**'ya sormaktaydılar. Üyeleri tavsiye edilen verilere katılma ve fiilen uygulama zorunluluğu olmasına rağmen, pratikte birlik üyeleri kendilerine düzenli bir şekilde ulaştırılan enformasyona göre prim miktarlarını ve sözleşme şartlarını birbirleriyle uyumlu bir şekilde belirle-

mekteydiler. Başka bir deyişle, hukuken prim miktarı ve sözleşme şartlarında standart bir uygulama öngörülmemesine rağmen, pratikte prim miktarları ve sözleşme şartları **TEKO** kurucuları, diğer üç sigorta şirketi ve on bir "dost" şirket için aynı doğrultuda olmaktadır.

TEKO teşebbüs birliği üyesi firmaların müşterek sigorta ve müşterek korea-sürans kapasitesi 11,5 Milyon Alman Markıydı ve piyasanın %20'sini kontrol etmekteydiler. Bu oran Komisyon tarafından "üçüncü kişilerin piyasada rahatça rekabet edebileceği" bir oran olarak nitelendirildi. Komisyon kararını verene kadar birlik üyeleri dört adet poliçe düzenlemişlerdi. Komisyon, birliğe üye sigorta firmalarının her birinin ayrı ayrı risklerin mahiyetini belirlemesinin oldukça güç ve maliyetli olması ve bu amaçla her bir sigorta şirketince yapılan harcamaların nihayetinde sigorta primine yansıtılacak olması nedeniyle sigortalananlara yansıtılacak olmasını dikkate alarak, söz konusu *teşebbüsler birliği* kararının AET Antlaşmasının 85(1). Maddesini ihlâl ettiğini belirlemesine rağmen, AET Antlaşmasının 85(3). maddesi kapsamında, antlaşmanın 85(1). maddesinden 11 Ağustos 1987-10 Ağustos 1997 tarihleri arasında 10 yıl süre ile muaf addetti. Komisyon benzer bir değerlendirmeyi

Assurpol bildiriminde de yapmıştır.

Amacı herhangi bir şekilde çevreye verilecek zararların sigortalanması olan *Assurpol* Ekonomik Çıkar Grubu,⁴⁴ 1 Şubat 1989 tarihinde Komisyona çevresel rizikolarla ilgili olarak yapılacak müşterek sigorta konusunda yaptıkları bir antlaşmanın AET Antlaşmasının 85(3). maddesi kapsamında muaf sayılması için başvuruda bulunmuştu. *Assurpol* amacını gerçekleştirebilmek için potansiyel riskleri azaltabilmek için gerekli araştırmaları yapmakta ve istatistikler toplamaktaydı ve bunları üyeleriyle paylaşmaktaydı. Fransa'da sigortacılık faaliyetinde bulunan bütün şirketler isteselerdi *Assurpol*'ün üyesi olabilir veya üyelikten istedikleri an çıkabilirlerdi. Başvuru sırasında *Assurpol*'a 50 sigorta şirketi ve 14 reasürans şirketi üyeydi.

İlgili sigorta pazarında talep elastikiyeti sigorta yaptırmak isteyen şirketin potansiyel riskler konusundaki bilgisine ve ekonomik şartlara bağlıken, arz farklı sözleşme şartları öne süren yeterince çok sigorta şirketine bağlıydı. İlgili pazarda *Assurpol*'un payı 1990 yı-

linda tahmin edilen sigorta primlerinin %3'üydü. Bununla birlikte, *Assurpol*'ün ilgili pazarın %70-80'ini ele geçirme potansiyeli bulunmaktaydı.

Komasyon, *Assurpol*'ün AET Antlaşmasının 85(1). maddesi uyarınca teşebbüs birliği olduğunu, yapılan müşterek sigorta antlaşmasının ise teşebbüsler birliği antlaşması olduğunu ve *Assurpol*'un kararlarının teşebbüsler birliği kararı olduğunu belirledikten sonra, *Assurpol*'e üye olan şirketlerin artık tek başlarına prim miktarlarını ve sözleşme şartlarını belirleyemeyeceğini ve hatta sigorta poliçesi teklifi hazırlamak için dahi *Assurpol*'e danışmanın gerekli olduğunu, bununla birlikte mevcut şartlarda sigorta şirketlerinin özellikle çevreye karşı farklı mevzuatı olan Üye Devletlerde faaliyet göstermesinin çok zor olması ve yakın bir gelecekte de bu durumun değişmesinin öngörülmemesi nedenleriyle ve AET Antlaşmasının 85(3). maddesindeki şartları temin etmek için yeterli olan *Assurpol*'un kuruluş sözleşmesini ve müşterek sigorta sözleşmesini 6 Şubat 1991- 5 Şubat 1998 tarihleri arasında 85(1). maddeden muaf saymıştır.

3.4.2. Koreasürans

Yürürlükten kalkan 3932/92 sayılı Tüzüğün 10(4). maddesine göre, koreasürans antlaş-

malarında, (a) teminat altına alınan rizikolarda katılımcıların müşterek reasüransa devretmedikleri paylar (bireysel saklama payları) ve (b) hem grubun işletim masrafları hem de müşterek reasürör olarak katılımcıların mükâfatlandırılmasını kapsayan müşterek reasürans maliyeti tanımlanabilir. 358/03 sayılı Tüzük koasürans antlaşmalarında nelerin bulunabileceğine dair açık hükümler içermemektedir. Bununla birlikte; gerek 358/03 sayılı Tüzüğün 2. maddesinde yapılan tanımlamalardan, gerekse diğer hükümler başlıklı 10. maddesi ve diğer muafiyetlere ilişkin şartlardan yola çıkarak, 3932/92 sayılı Tüzüğün 10(3). maddesinde belirtilen unsurların koreasürans antlaşmalarına dahil edilebileceğini belirtmek gerekir.

Koreasürans durumunda, belirli bir rizikonun tamamı belirli bir koreasürans şirketi tarafından teminat altına alınır. Bununla birlikte, rizikoyu üstlenen şirket, şayet üstlenilecek olan rizikonun kendi finansal kapasitesinin üzerinde olması halinde, riskin tamamını veya belirli bir oranını bir veya daha fazla sigorta şirketine koasürans gayesiyle devreder. Potansiyel rizikonun gerçekleşmesi halinde, esas sigorta şirketi rizikoyu kısmen veya tamamen devralan sigorta şirketinden hissesi oranında meydana gelen zararı tahsil eder. Bu süreç olay bazında yapılabileceği gi-

⁴⁴ *Ekonomik çıkar gruplarının yapısı ve potansiyel fonksiyonları için genel olarak bkz. Yavasi M., 2001, A New Form of Corporate Entity: The European Economic Interest Groupings, İşletme Fakültesi Dergisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, cilt 3, sayı, ss. 1-30.*

bi, kurumsal bir yapı içerisinde süreklilik arz eden bir grup/pool yapısı içerisinde de yapılabilir. Bu durumda, koreasürans grubu risk primi seviyesini ve poliçenin şartlarını belirler.⁴⁵

Tüzüğün ilgili maddelerine yer verildikten sonra, yukarıda incelenen **TEKO** ve **Assurpol** kararlarının Komisyonun koasürans ve koreasürans konusunda vermiş olduğu belirleyici kararlar olduğunu belirtip değerlendirelim. **P & I Clubs** kararı ise önümüze üçüncü bir karar olarak çıkar. Olayların yeniden detayına girmeden bahsi geçen kararların koreasürans faaliyetlerini ilgilendiren kısımlarına yer verelim.

Komisyonla göre, koreasürans grupları/pools AET Antlaşmasının 85(1). maddesinde belirtildiği üzere rekabeti kısıtlayıcı faktörler arasındadır.

⁴⁵ Yaptığımız açıklamaya benzer bir tanımlama 3932/92 sayılı Tüzüğün 10(2)(b). maddesinde şu şekilde yapılmaktadır:

2. Bu Tüzüğün amaçları doğrultusunda:

... (b) "koreasürans grupları" sigorta teşebbüslerince muhtemelen bir ya da daha fazla reasürans teşebbüsünün yardımıyla, aşağıdaki amaçlar için kurulmuş birlikler demektir:

- belli bir riziko kategorisi ile ilgili yükümlülüklerin bütünü ya da bir bölümünü karşılıklı olarak reasüre etmek.
- arızı olarak, bütün işbirlikçiler nam ve hesabına aynı riziko kategorisinin reasüransını kabul etmek.

Çünkü; bu gruplar süreklilik arz eder ve işbirliğinin kurumsal hale gelmiş şeklidir. Geçici, *ad hoc*, olay bazında yapılan koasürans ve koreasürans faaliyetleri daha az rekabeti kısıtlar. Bununla birlikte, AET Antlaşmasının 85(3). maddesinde öngörülen şartları yerine getirdiğinden, 85(1). maddeden muaftır. Gruba dahil olanlar risklerin mahiyeti konusundaki bilgilerini, finansal kapasitelerini arttırlar ve rizikoları sigortalamadaki teknik uzmanlıklarını geliştirirler.

Kazanç amacı gütmeyen gemi sahiplerinin oluşturduğu **P & I Clubs**⁴⁶, üyelerinin maruz kalabileceği rizikoları teminat altına almaktaydı. **P & I Clubs** ilgili pazarın yaklaşık %90'ına hakimdi. Teminat *Pooling Agreement* (Grup Antlaşması) çerçevesinde verilmekteydi. Antlaşmaya göre, her bir klüp meydana gelebilecek hasarların belirli bir tavana (üst sınır) kadarını üstlenmekteydi. Bu eşğin üzerindeki belirli bir miktar (ikinci tavana kadarını) tüm klüplerce müştereken üstlenilmekteydi. Bu ilişki koreasüranstaki ilişkiye benzemekle beraber, doğrudan sigortacılıkta her bir klüp kendi poliçe muhteviyatını belir-

lemektedir. İkinci tavanı aşmış, üçüncü tavanın altında kalan rizikolar **P & I Clubs** aracılığıyla sigorta piyasasındaki şirketler vasıtasıyla koasürans yapılmaktaydı. Üçüncü tavanı aşan rizikolar **P & I Clubs** üyeleri tarafından bir bütün olarak üstlenilmekteydi.

Yukarıda bahsedilen *Pooling Antlaşmasının* yanında *International Group Agreement* (Uluslararası Grup Antlaşması) diye adlandırılan bir antlaşma *inter alia* gemi sahiplerinin sigortalanan gemilerini veya yeni gemilerini bir klüpten çıkarıp diğer bir klüpe kaydetmesinde izlemesi gereken prosedürü belirlemekteydi.

Komisyon istenilen değişikliklerin yapılması üzerine *International Group Antlaşmasını* AET Antlaşmasının 85(1). maddesinden 10 yıl süre ile muaf addetti.

3.5. Güvenlik Teçhizatı

Yürürlükten kalkan 3932/92 sayılı Tüzüğün 1(d). maddesinde olduğu gibi, halen yürürlükte bulunan 358/03 sayılı Tüzüğün 1(f). maddesi de "güvenlik cihazları için Topluluk seviyesinde düzenleme olmayan konularda teknik özellikler, sınıflandırma sistemleri, kuralları veya uygulama kodları konusunda veya Toplulukta malların serbest dolaşımına ilişkin yasal uyumlaştırmalar dikkate alınarak davranış kod-

⁴⁶ **P & I Clubs** şeklindeki kulüp sigortalaları için genel olarak bkz. Algantürk D., 2002, **Kulüp Sigortalaları**, Reasürör, ss. 23-30 ve Yazıcı M., 1997, "Institute Protection and Indemnity Clauses" *Hulls-Time Klozu*, Reasürör, ss. 25-37.

ları/talimatnameleri ve güvenlik cihazlarının değerlendirilme ve onaylanmasına ilişkin prosedürün belirlenmesi, karşılıklı tanınması ve dağıtılması ile güvenlik cihazlarının montajı ve bakımı konularında teknik özellikler, kuralları ve uygulama talimatnamelerini ve bu kurallara uyarak güvenlik cihazı monte eden, bakımını yapan firmaların kullandığı cihazların değerlendirilmesi ve onaylanması için kurallar, talimatnameler belirlemek, karşılıklı tanımak ve dağıtmayı” AET Antlaşmasının 85(1). maddesinden istisna etmektedir. 358/03 sayılı Tüzüğün “Güvenlik Teçhizatı” başlıklı V. bölümünde ele alınan bu muafiyetten blok olarak istifade edebilmek için yapılan antlaşmaların, varılan kararların ve uyumlu eylemler:

(a) teknik nitelikler ve uyum hali değerlendirilmesi işlemleri kesin, teknik olarak gerekçelendirilmiş ve ilgili teminat yoluyla ulaştırılması gereken performansla doğru orantılı olacaktır,

(b) şirketlerin kuruluş ve gelişmesine ilişkin koşulların değerlendirilmesine yönelik kurallar tarafsız, teknik yeterliliklerle ilgili ve ayırıcı olmayan bir tutumla uygulanıyor olacaktır,

(c) bu tür nitelikler ve kurallar, sigorta teşebbüslerinin diğer teminatları kabul etmekte serbest olduklarına ya da teknik niteliklere ve kural-

lara uymayan diğer şirketleri onayladıklarına dair açıklamayla birlikte oluşturulacak ve dağıtılacaktır,

(d) bu tür nitelikler ve kurallar, isteyen herkese kolaylıkla sağlanacaktır,

(e) bu tür nitelikler elde edilen performans düzeyine dayanan bir sınıflandırmayı içerecektir,

(f) değerlendirme istemi her başvuru sahibince her zaman yapılabilecektir,

(g) uyumluluğun değerlendirilmesi başvuru sahibine onaylama giderleriyle orantısız bir gider yükü getirmeyecektir,

(h) teknik mülahazaların makul bir ek süreyi gerektirmesi hariç teminat ve değerlendirme kıstaslarını yerine getiren ve koruyan şirketler, ayırıcı olmayan bir şekilde başvuru tarihinden itibaren altı aylık bir süre içinde söz konusu amaç doğrultusunda belgeye bağlanacaktır,

(i) uyum hali ya da onay yazılı olacaktır,

(j) belgelendirmenin reddedilmesinin nedenleri yazılı olarak, yapılan testlerin ve kontrollerin kayıtlarının ikinci nüshası eklenerek verilecektir,

(k) değerlendirme istemini dikkate almayı red nedenleri yazılı olacaktır,

(l) nitelikleri ve kuralları EN 45000 ve EN ISO/IEC 17025 serisindeki normlara ilişkin uygun hükümleri gözetilen organlarca uygulanacaktır.

Bu şartların gerçekleşmesi halinde, güvenlik teçhizatları konusundaki antlaşmalar ve uyumlu eylemler AET Antlaşmasının 85(1). maddesinden muafıdır. Görüleceği üzere, teminat güvenliği başlığı altında yer verilen muafiyet, Ortak (Sigorta) Pazarındaki rekabeti doğrudan doğruya etkileyen unsurları değil, fakat anılan pazarla ilişkili ikincil eylemlerdir.

Komisyon, bilinebildiği kadarıyla, şimdiye kadar bu konuda henüz bir karar vermemiştir.

3.6. Enformasyon Değiş-Tokuşu Teşebbüsler Birliği Oluşturur mu?

Aynı sektörde faaliyette bulunan firmaların teknik konularda enformasyon değiş-tokuşunda bulunması, çoğu zaman faaliyette bulunulan sektörün ve sektörde bulunan mal veya hizmetlerin kalitesini artırarak tüketicilere ve çevreye daha yararlı olabilir. Örneğin, motorlu kara taşıtı üreticilerinin egzoz gazıyla salıverilen karbondioksit gazını minimuma indirmek için yaptıkları çalışmalarını sektördeki diğer firmalarla değiş-tokuş etmesi, hem çevreye verilecek zararı daha aza indirir hem de yakıtın daha fazla motor içerisinde yanmasının sağlanması suretiyle tüketicilerin yakıt harcamaları azalır ve arta kalan para refah seviyesinin artırıl-

ması için başka amaçla kullanılabilir. Nitekim, aşağıda değinileceği üzere Komisyon **TEKO** kararında bu fayda-maliyet analizini dikkate almıştır.

Bununla beraber, firmalar arasında bilgi değiş-tokuşunda bulunmak, serbest rekabeti aksatmaya da neden olabilir. Kuşkucu rekabet hukukçuları, firmalar arasındaki bilgi değiş tokuşuyla rakip firmalara "fiyat" gibi rekabeti etkileyebilecek konularda da bilgi verilmesinin rakip durumdaki firmaların da, örneğin fiyatlarını arttırmasına neden olabileceğinden endişe duymaktadırlar.

İktisadi açıdan bakıldığında, bir malın fiyatını belirleyen en göze çarpan unsurlar, üretilen malın maliyetinde kullanılan hammadde, işçilik ve yönetim giderleridir. Farklı teknolojilerin kullanılması, hammaddeye ulaşabilme maliyeti ve malın veya hizmetin pazara ulaşabilme olanakları ve maliyeti, farklı ücret sistemleri gibi etmenler belirli bir piyasada farklı firmalar tarafından arz edilen mal veya hizmetin maliyetini ve dolayısıyla "fiyatını" etkileyecektir. Çünkü; yine iktisadi açıdan bakıldığında, bir malın veya hizmetin tam rekabet piyasasındaki *doğal fiyatı*, söz konusu malın maliyetine belirli bir oranda kâr ilave edilmesi suretiyle belirlenecek olan rakamdan ibarettir. Bununla beraber, söz konusu mal veya hizmete olan talep arzdan

fazla ise, yapay fiyatın da piyasada oluşabileceğinin hatırd tutulması gerekir. Enformasyon değiş-tokuşu bir *teşebbüsler birliği* tarafından sistematik bir şekilde yapılırsa ve fiyatta yapay bir değişim gerçekleşirse, bu değişikliğin tüketicilerin aleyhine olması durumunda, rekabet hukukçularının duyduğu kuşkunun yersiz olmadığına delil olabilecek durumlara rastlamak mümkündür.

Şayet piyasada arz ve talep dengede ise ve sırf koasürans ve koreasürans faaliyetleri nedeniyle fiyatlarda (risk primlerinde) tüketiciler (sigortalananlar) aleyhine yapay bir artış olursa, hiç kuşkusuz söz konusu enformasyon 85(1). maddeyi ihlal eder durumda olacaktır. Açıklanmaya çalışılan yöntem, ilk olarak yukarıda bahsi geçen *Fire Insurance* uyuşmazlığında Komisyon tarafından ele alınmıştır. Anılan uyuşmazlıklarda teşebbüsler birliğinin tavsiye niteliğindeki, birlik üyelerinin uyup uymamakta serbest olduğu *yangın sigortası prim miktarları* konusundaki tavsiyesi, söz konusu piyasada yapay olarak prim miktarını sigortalananlar aleyhine etkilemiş olmasından kaynaklanması gerek, Komisyon söz konusu tavsiye kararını birliğe dahil bütün üyeler tarafından uygulanmamasına rağmen *teşebbüsler birliği* kararı olarak nitelendirip, AET Antlaşmasının 85(1). maddeyle yasaklanan ve 85(2).

maddeyle hükümsüz sayılan eylemler arasında ilân etmiştir. Yukarıda değinildiği üzere, Komisyon aynı gerekçeyle *Concordato Incendio/Italiano* uyuşmazlığında da ilgili teşebbüsler birliği kararını yasadışı bulmuştur.

TEKO başvurusunda, 1954 yılında altı sigorta şirketi tarafından kurulan **TEKO** adlı firma ve bu firmanın işbirliği yaptığı diğer üç sigorta şirketi ve on bir "dost" olarak nitelendirilen sigorta şirketinin uyumlu eylemleri ve aldıkları kararlar Komisyon tarafından değerlendirilmiştir. **TEKO**'nun esas faaliyetleri sigortalananların sahip oldukları makine ve teçhizatların teknik nedenlerle arızalanması nedeniyle uğrılan zararın telafi edilmesi için müştereken teminat altına almak ve müşterek reasürans şeklinde riskleri üstlenmek için üyelerine işlemlerin nasıl yapılacağı konusunda tavsiyelerde bulunmaktı. Başka bir deyişle, risklerin değerlendirilmesi ve ona göre primin tespiti gibi konularda enformasyon değiş-tokuşunu sistematik bir yöntemle yapmaktaydı. Sigorta şirketleri sigorta konusundaki risklerin değerlendirilmesi ve bu risklere göre prim miktarının ne kadar olacağını **TEKO**'ya sormaktaydılar. Üyeleri tavsiye edilen verilere katılma ve fiilen uygulama zorunluluğu olmamasına rağmen, pratikte birlik üyeleri kendilerine düzenli bir şekilde ulaştı-

rılan enformasyona göre prim miktarlarını ve sözleşme şartlarını birbirleriyle uyumlu bir şekilde belirlemektedirler. Başka bir deyişle, hukuken prim miktarı ve sözleşme şartlarında tek düzen bir uygulama öngörülmemesine rağmen, pratikte prim miktarları ve sözleşme şartları TEKO kurucuları, diğer üç sigorta şirketi ve on bir "dost" şirket için aynı doğrultuda olmaktadır. Komisyon, birliğe üye sigorta firmalarının her birinin ayrı ayrı risklerin mahiyetini belirlemesinin oldukça güç ve maliyetli olması ve bu amaçla her bir sigorta şirketince yapılan harcamaların nihayetinde sigorta primine dolayısıyla sigortalananlara yansıtılacak olmasını dikkate alarak, söz konusu *teşebbüsler birliği* kararını AET Antlaşmasının 85(3). maddesi kapsamında Antlaşmanın 85(1). maddesinden 11 Ağustos 1987-10 Ağustos 1997 tarihleri arasında 10 yıl süre ile muaf addetti. Komisyon benzer bir değerlendirmeyi *Assurpol* bildiriminde de yapmıştır.

Amaç herhangi bir şekilde çevreye verilecek zararların sigortalananlara olan *Assurpol* Ekonomik Çıkar Grubu, 1 Şubat 1989 tarihinde Komisyona çevresel rizikolarla ilgili olarak yapılacak müşterek sigorta konusunda yaptıkları bir antlaşmanın AET Antlaşmasının 85(3). maddesi kapsamında muaf sayılması için başvuruda

bulunmuştu. Assurpol amacını gerçekleştirebilmek ve potansiyel riskleri azaltabilmek için gerekli araştırmaları yapmakta, istatistikler toplamakta ve bunları üyeleriyle paylaşmaktaydı. Fransa'da sigortacılık faaliyetinde bulunan bütün şirketler isteselerdi Assurpol'un üyesi olabilir veya üyelikten istedikleri an çıkabilirlerdi. Başvuru sırasında Assurpol'a 50 sigorta şirketi ve 14 reasürans şirketi üyeydi.

İlgili sigorta pazarında talep elastikiyeti sigorta yaptırmak isteyen şirketin potansiyel riskler konusundaki bilgisine ve ekonomik şartlara bağlıyken, arz farklı sözleşme şartları öne süren yeterince çok sigorta şirketine bağlıydı. İlgili pazarda Assurpol'un payı 1990 yılında tahmin edilen sigorta primlerinin %3'üydü. Bununla birlikte, Assurpol'un ilgili pazarın %70-80'ini ele geçirme potansiyeli bulunmaktaydı. *Assurpol* olayında grup üyeleri Fransa'daki ilgili piyasanın %70'i ile 80'i arasında bir oranı kontrol etmekteydiler.

Komisyon, Assurpol'un AET Antlaşmasının 85(1). maddesi uyarınca teşebbüs birliği olduğunu, yapılan müşterek sigorta antlaşmasının ise teşebbüsler birliği antlaşması olduğunu ve Assurpol'un kararlarının teşebbüsler birliği kararı olduğunu belirledikten sonra, Assurpol'e üye olan şirketlerin artık tek başlarına prim miktarlarını ve sözleşme

şartlarını belirleyemeyeceğini ve hatta sigorta poliçesi teklifi hazırlamak için dahi Assurpol'e danışmanın gerekli olduğunu, bununla birlikte mevcut şartlarda sigorta şirketlerinin özellikle çevreye karşı farklı mevzuatı olan Üye Devletlerde faaliyet göstermesinin çok zor olması ve yakın bir gelecekte de bu durumun değişmesinin öngörülmemesi nedenleriyle ve AET Antlaşmasının 85(3). maddesindeki şartları temin etmek için yeterli olan Assurpol'un kuruluş sözleşmesini ve müşterek sigorta sözleşmesini 6 Şubat 1991-5 Şubat 1998 tarihleri arasında 85(1). maddeden muaf saymıştır.

Görüleceği üzere teşebbüsler birliğinin enformasyon alışverişinde bulunması *TEKO* uyuşmazlığında olduğu ve yukarıda verilen egzoz gazı örneğinde olabileceği gibi her zaman rekabeti aksatıcı olmayabilir. Hatta daha da ileriye gidilerek, bu nevi bir enformasyon alışverişi rekabeti aksatsa dahi, yapılacak fayda/maliyet analizi sonucunda, şayet rekabette meydana gelen aksamanın tüketicilere olan zararı, onlara sağladığı faydadan daha az ise, rekabeti engellediği gerekçesiyle "hükümsüz" sayılmayabilir. Hatırlanacağı üzere, *Concordato Incendio/Italiano* uyuşmazlığında da benzer bir analiz sonucunda enformasyon değiş-tokuşunu da öngören teşebbüsler birliği kararına muafiyet tanınmıştı.

4. Sonuç

Görüleceği üzere, sigorta şirketlerince istatistikî verilere veya yapılan zarar ziyan başvurularına dayanılarak müştereken ortak risk primi tarifesi (fiyatı) belirlemek, uyumlu eylemde bulunarak ortak poliçe hükümlerini belirlemek, belirli risklerin sigorta ve reasürans şirketlerince müşterek ve mükerrer teminat altına alınması ve sigortalanan şeyin güvenliğini sağlamak için kullanılacak teçhizatlar da bulunması gereken özellikleri müştereken belirlemek, incelemekte olan Tüzüğün 1. maddesi hükümleri uyarınca Üye Devletler arasındaki ticareti etkilese dahi, rekabet mevzuatı hükümleriyle her zaman için çelişmemektedir.

Teşebbüs birliklerinin gerçek istatistikî verilere dayanarak hazırlayıp, referans amacıyla üyelerinin kullanımına sunulan tüm risk primi tarifeleri AET Antlaşmasının 85(1). maddesinden muaftır. Her bir motorlu taşıt modelinin ve her bir risk bölgesindeki kasko risklerini aşırı detaylı bir şekilde sınıflandırmak, Tüzükte öngörülenin gerçek istatistikî veri kavramının ötesine gittiği gibi benzer durumda istatistikî veriye dayanmadan hazırlanan minimum prim tavsiyesi de Tüzüğün öngördüğünün geri-

sinde kalır.⁴⁷

Bununla birlikte, hemen belirtilmesi gereken çok önemli bir hususa dikkatinizi çekmek isteriz. Müşterek olarak belirlenecek unsurlar muhakkak dikkate alınması gereken zorunlu kriterler olmamalı, sigortacılık faaliyetlerini yerine getirirken sigorta şirketlerinin göz önüne alabileceği kriterler olmalıdır. Başka bir deyişle, her ne kadar "Üye Devletler arasındaki ticareti etkilese dahi" ifadesini sıkça kullandıksa da, özellikle koasürans ve korea-sürans faaliyetlerinde her bir sigorta branşındaki piyasanın toplam içindeki oranı, koasürans faaliyetlerinde %10, korea-sürans faaliyetlerinde reasüransta %15'i geçemez.⁴⁸

Profesör McGee 3932/92 sayılı Konsey Tüzüğü'nün Avrupa Birliği Sigorta Pazarının gelişmesine ne gibi bir katkı

⁴⁷ Komisyonun bu konudaki bir değerlendirmesi için bkz. *Report to the European Parliament and to the Council on the Operation of Commission Regulation 3932/92 Concerning the Application of Article 81 (Ex-Article 85), Paragraph 3 of the Treaty to Certain Categories of Agreements, Decisions and Concerted Practices in the Field of Insurance (Text with EEA Relevance), COM 1999, 192 Final 1999.05.12., paragraph 8.*

⁴⁸ Ayrıca bkz. Estava C., 1997, *The application of EU competition rules to the insurance sector. Past developments and Current Priorities*, British Insurance Law Association Journal, no. 94. Makaleye, http://europa.eu.int/comm/competition/speeches/text/sp1997_019_en.html internet adresinden erişilebilir.

sağladığının belirgin olmadığını, Tüzüğün tek sigorta pazarı konusundan ziyade rekabet meseleleriyle ilgilendiğini belirterek eleştirmektedir. Tek Sigorta Pazarının oluşmasına yegane katkısının farklı Üye Devletlerdeki sigorta şirketlerinin bilgi ve enformasyon değiş tokuş etmesine olanak sağladığını, bugün için böyle bir değiş tokuş yapmanın sigorta şirketlerine çok önemli bir fayda sağlayıp sağlamadığının da kuşkulu olduğunu belirterek poliçe şartlarının ve muhtemelen hasar başvurusu tecrübesi ve risk değerlendirmesinin kültürel ve coğrafi faktörlere dayalı olarak farklılık arz edebileceğini, Hollanda'daki su baskınlarının İsveç'teki sigorta şirketlerinin ilgisini pek fazla çekmeyeceği örneğini vermektedir.⁴⁹ Kanaatimizce Prof. McGee "Avrupa Birliği Tek Sigorta Pazarını" ve bu pazardaki firmaların Üye Devletler arasındaki serbest dolaşımını ve tâbiyetinde oldukları Üye Ülkenin dışındaki Üye Ülkelerde de sigortacılık faaliyetlerinde bulunabileceği ihtimalini yeterince dikkate almamış görünüyor.

Yukarıda incelenen uyumsuzluklara Komisyonun çözümlerindeki gerekçeler ve

⁴⁹ McGee A., 1996, *The Single Market in Insurance - Breaking Down the Barriers* içinde "Howells G.G. (der.), *European Business Law*, ss. 231-232 ve 41. numaralı dipnot, Dartmouth Publishing.

Konseyin 1534/91 sayılı Tüzüğü⁵⁰ yayınlanmasındaki gerekçeler doğrultusunda Komisyon 3932/92 sayılı Tüzüğü yayınlamış bulunmaktadır. Anılan Tüzüklerin amir hükümlerine göre, sigorta sektöründeki belirli antlaşma, karar ve uyumlu eylemler AET Antlaşmasının 85(3). maddesi uyarınca rekabet mevzuatından blok olarak muaf sayılmaktadır. Komisyona 1534/91 sayılı Konsey Tüzüğü⁵⁰ 1(d) ve (f) maddeleriyle: (1) hasar başvurularını değerlendirme konusunda ve (2) olağan olmayan

ciddi hasarlar hakkında bir nevi sicil tutulması ve buradaki enformasyonun değiş-tokuş edilmesi konularında sigorta şirketlerinin AET Antlaşmasının 85(1). maddesiyle yasaklanan eylemlerin blok olarak muaf sayılması konularındaki yetki şimdiye kadar kullanılmamıştır.

3932/92 sayılı Komisyon tüzüğü⁵¹ uygulanmasına ilişkin gelişmeler hakkında Komisyon tarafından AB Parlamentosuna ve Konseyine bilgi verilmiş olup,⁵² 31 Mart 2003 tarihinde yürürlükten kalkan

3932/92 sayılı Tüzüğü⁵¹ yerini hemen hemen aynı muhteviyatlı bir yeni 358/03 sayılı Tüzük almış bulunmaktadır. Şu kadar ki, eşikler ihtiyaca binaen yeniden düzenlenmiştir.

Dr. Mahmut YAVAŞI
Ticaret Hukuku Doktoru
Kırıkkale Üniversitesi
İ.İ.B.F.

⁵⁰ Council Regulation (EEC) No 1534/91 of 31 May 1991 on the application of Article 85(3) of the Treaty to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector, OJ L 143/1, 7.6.1991.

⁵¹ Report to the European Parliament and to the Council on the Operation of Commission Regulation 3932/92 Concerning the Application of Article 81 (Ex-Article 85), Paragraph 3 of the Treaty to Certain Categories of Agreements, Decisions and Concerted Practices in the Field of Insurance (Text with EEA Relevance), COM 1999, 192 Final 1999.05.12.

⁵² Report to the European Parliament and to the Council on the Operation of Commission Regulation 3932/92 Concerning the Application of Article 81 (Ex-Article 85), Paragraph 3 of the Treaty to Certain Categories of Agreements, Decisions and Concerted Practices in the Field of Insurance (Text with EEA Relevance), COM 1999, 192 Final 1999.05.12.

IAIS* Prensipleri Çerçevesinde Reasürans İşlemlerinin Denetimi

* International Association of
Insurance Supervisors

1. Giriş

Sigorta denetiminin temel amacı, şirketlerin risk üstlenme kapasitesinin mevcut sermayeye uygunluğunu belirlemek, verilen taahhütlerin gerçekleşmesini izlemek ve etkin piyasanın devamını sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan en önemli denetim araçlarından birisi sigorta şirketlerinin reasürans işlemlerinin denetimidir. Hukuk sistemimizde mükerrer sigorta olarak ifade edilen reasürans, sigortacının üzerinde tutamayacağı kadar büyük risklere (yükümlülüklerle) karşı koruma (sigorta) sağlayan bir sigorta işlemi, risk transfer yöntemidir. IAIS'in (Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği) reasürans konusundaki Çalışma Grubu, reasüransı; sigortacının risklerini ve risk portföyünü, azaltma amacıyla kullandığı sigorta formu olarak tanımlamış, sigortacılığı ise, sigorta ettirenin riskini prim karşılığında bir akit ile azaltma ticareti, şeklinde ifade etmiştir.¹

¹ IAIS-Working Group on Reinsurance, Reinsurance & Reinsurers: Relevant Issues For Establishing

IAIS'in Sigorta Şirketinde Reasürans Teminatının Değerlendirilmesi ve Reasürörlerin Güvenirliği Hakkında Denetim Standartı olan 7 numaralı Denetim Standardı çerçevesinde sigorta şirketlerinde reasürans işlemlerinin denetimine yönelik getirmiş olduğu standart yaklaşımlara geçmeden önce etkin sigorta denetimi kavramı üzerinde durulması uygun olacaktır.

2. Etkin Sigorta Denetimi

Etkin bir denetim sistemi, düzenleme çerçevesi, organizasyonları ve politikalarıyla bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Sigorta denetim sisteminin gerek organizasyon gerekse düzenleme çerçevesi uluslararası düzeyde IAIS tarafından çizilmekte, Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlar da bu çerçeveyi ilişkili oldukları ülkelere önermektedir. Kuruluşundan bu güne IAIS önemli bir aşama kat etmiş, Basel Komitesinin bankacılık alanında üstlenmek istediği rolü sigortacılık alanında yerine getirmiştir. Yayınlanmış

General Supervisory Principles, Standards And Practices, Şubat 2000

olan prensipler ve rehber çalışmaları ile dünya çapında sigorta denetiminin yöntem ve politika olarak standartlaştırılmasına katkıda bulunan IAIS, sigortacılık piyasasının geleceğinde önemli bir yere sahip olacaktır. Etkin bir sigorta denetim sistemi için IAIS Temel Prensipleri Madde 1'de sigorta denetiminin organizasyon çerçevesini çizilmiştir. Buna göre, sigorta denetim otoritesi; faaliyetlerini bağımsız olarak sürdürmeli ve fonksiyonları ile gücünü kullanırken hesap verebilir durumda olmalıdır. Denetim otoritesine ait düzenleme çerçevesi oluşturulurken; yeterli güç ve hukuki korumaya sahip, fonksiyonlarını yerine getirmek üzere yeterli finansal kaynakla desteklenmiş, şeffaf, tutarlı denetim süreci ile karar alma sorumluluğuna haiz bir otorite oluşturulması istenmiştir.² Diğer taraftan Avrupa Birliği'nde de sigorta denetiminin gözden geçirilmesi amacıyla Solvency II Projesi 2001 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Paul Sharma başkanlığında Londra

² IAIS, Insurance Core Principles, Ekim 2000

Çalışma Grubu tarafından yürütülen ve Aralık 2002 tarihinde sunulan Rapora göre; AB'ye üye ülkelerde sigorta denetiminin amacı değişik seçeneklere sahip olmakla birlikte tüm ülkelerde, şirketlerin mali yeterliğini temin ve tüketici haklarını korumak temel amaçtır. Bazı ülkelerde ise piyasa güveni ve devamını sağlamak, etkin bir piyasa sürdürmek, finansal suçlarla ilgilenmek, rekabetçi piyasa yapısını sürdürmek gibi unsurlar denetim sisteminin amacını oluşturmaktadır.³ Solvency II Projesi, IAIS Prensipleri çerçevesinde ve Basel Komitesinin bankacılığa ilişkin yeni kararlarına uygun bir denetim sistemi hedeflemektedir. Ülkemizde de mali piyasalar içinde önemli paya sahip olan Bankacılık alanında yaşanan mevzuat değişiklikleri sigortacılık piyasasını da etkilemektedir. Bu açıdan mevzuatı yenileme aşamasında olan sigortacılığın, son yıllarda mevzuat değişikiminin hızlı yaşandığı bankacılık alanındaki tecrübelerden yararlanması uygun olacaktır. Özellikle Basel Komitesinin yönlendirmelerine uygun olarak uluslararası standartlarda mevzuat hazırlama çabası içinde olan bankacılığın, risk yönetimi ve iç kontrol, sermaye yeterliliği gibi alanlardaki değerlendirmelerine sigorta denetim sis-

teminin yeniden düzenlenmesi aşamasında dikkat vermek uygun olacaktır. Türkiye Bankalar Birliği'nin etkin bir denetim gözetim sistemi için çizmiş olduğu çerçevenin sigorta denetim sistemi açısından da oluşturulması uygun olacaktır. Bankalar Birliği, Basel Komite kararlarına uygun olarak finansal piyasalarda bir denetim sisteminin aşağıdaki hedefleri sağlayacak yapıda oluşturulmasını önermiştir.⁴

- Finansal sektörde gözetim ve denetim işlevinin temel amacı istikrarı ve güveni temin etmek ve böylece ödünç alan ve ödünç verenlerin maruz kalacakları riskleri en aza indirmektir.
- Gözetim ve denetim otoritesi, iyi yönetimi teşvik etmeli ve finansal piyasalarda şeffaflığın ve denetimin artırılmasını sağlamak suretiyle piyasa disiplininin oluşturulmasını ve sürdürülmesini desteklemelidir.
- Gözetim ve denetim otoritesi taşıdığı sorumlulukları yerine getirmek ve görevlerini etkin olarak sürdürebilmek için faaliyetlerinde bağımsız olmalı, finansal kurumlardan gerekli bilgilerin temin edilmesi ve aldığı kararların uygulanması konusunda gerekli yasal yetki ve araçlara sahip olmalıdır.
- Gözetim ve denetim otorite-

tesi, bir finansal kurumun yaptığı işi tam olarak anlamalı ve taşıdığı risklere ilişkin etkin risk yönetimi yapmasını sağlamalıdır.

- Etkin gözetim ve denetim her bir finansal kurumun risk profilinin bilinmesini ve denetime ilişkin kaynakların uygun olarak dağılımını gerektirir.
- Gözetim ve denetim otoritesi, finansal kurumların taşıdıkları riskler için yeterli kaynak bulundurmalarını (sermaye, güvenilir yönetim, etkin kontrol sistemi, muhasebe kayıtları gibi) temin etmelidir.

Görüleceği üzere, etkin denetim sisteminin öncelikli görevi; denetlenen sektörden, firmadan kaynaklanacak risklerin önceden öngörülmesi ve önlenmesi için gerekli alt yapının oluşturulmasını sağlamak şeklinde özetlenebilecektir. Sigortacılıkta etkin denetimi sağlamanın önemli unsurlarından birisi olan reasürans işlemlerinin denetiminin tam olarak yürütülebilmesi için gerekli düzenleme çerçevesinin oluşturulması gerekmektedir. Yeni düzenleme çerçevesi, risk doğuracak unsurların tanımlanması ve önlemleri açıkça içerecek yapıda oluşturulmalıdır.

Sigorta şirketinin reasürans programının değerlendirilmesi sermaye ihtiyacının değerlendirilmesinde önem taşımakta ve reasürans programının olan ve oluşacak hasarları karşılamakta yeterliliğinin takibi, piyasanın devamı açısından ön

³ EU Solvency London Working Group, Prudential Supervision of Insurance Undertaking, Aralık 2002

⁴ TBB, Finansal Kurumlar İçin Risk Değerlendirme Çerçevesi, Ocak 2004

plana çıkmaktadır. Sigorta şirketlerinin reasürans yeterliliğinin denetiminde, reasürans programının uygunluğu, teknik karşılıklardaki reasürör payının durumu ve reasürörün güvenilirliği üzerinde durulmaktadır.⁵ Kısaca amacı etkin sigorta piyasasının devamını sağlamak olan sigorta denetimi bu amacı gerçekleştirmek için gerek reasürans gerekse reasürans işlemlerini kontrol etmek zorundadır. Özellikle kapasite ve finansal yönden zayıf şirketlerin denetimlerinde sigortalının haklarının korunması reasürans işlemlerinin denetimi ile doğrudan ilgili hale gelmiştir. Mevzuatımızda reasürans işlemlerinin denetimine fazla yer verilmemiş, mümkün olduğunca bir serbesti tanınmıştır. Reasürans konusunda en kısıtlayıcı düzenleme konservasyon tablolarının tasdiki olmakla birlikte, bunun pratikte çok etkili bir yöntem olmadığı görülmektedir. Reasürans konusunda düzenleyici kuralların çerçevesinin mevzuatta oluşturulmaması, bu konuda standart denetim eksikliğinin de temel nedenidir. Bu açıdan reasürans anlaşmalarının ve ihtiyacının en azından bir yönetmelik düzeyinde mevzuat altyapısına kavuşturulması ge-

reklemektedir. Şirketin taşıyacağı konservasyon riski, alması gereken hasar fazlası anlaşması gibi temel ve minimum hususların mevzuatta belirtilmesi gerekmektedir. Konservasyonda kalan risk kümülü ile sermaye tutarı arasında irtibat kurmak, hasar portföy yapısına göre hasar fazlası anlaşmasını zorunlu kılmak gibi düzenlemelere ihtiyaç vardır. Diğer taraftan her branşta şirketin üstlenebileceği kümül risk sınırı ile likit varlıkları arasındaki ilişki, bir olaydan dolayı şirketin toplam maksimum beklenen hasar tutarının ne ile irtibatlandırılacağı, reasürans ihtiyacının nasıl belirleneceği, şirketin reasürans açısından finansal zayıflığının nasıl ölçüleceğine dair çerçevenin, aktüeryal hesap yöntemlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

3. Reasürans Denetiminin Unsurları

Reasürans işlemlerinin denetiminden bahsederken sigorta şirketinin reasürans işlemlerinin denetimini izah etmekteyiz. Reasürans şirketlerinin denetimini ise reasürans denetimi olarak adlandıracamız. Reasürans denetimi, piyasanın kendi dinamikleri vasıtasıyla yapılabileceği gibi, sigorta denetim otoritesi tarafından da yapılabilmektedir. Piyasanın kendi denetimini yapmasından kasıt, sedan şirketin reasürans işlemlerini de-

ğerlendirmesi ve rating şirketlerinin yaptığı değerlendirme göre işlemlerin yürütülmesidir. IAIS, reasürans denetiminin dünyada beş yaklaşımla denetlendiğini belirtmektedir.⁶ Bunlar; denetim yapılmaması, direkt sigortacının denetimi, yerel reasürörlerden kamuya açıklanmayan bilgilerin istenmesi, onaylanan reasürörlerin yerel düzeyde reasürans işi yapması ve tek tip lisanslama yöntemleridir. Reasürans Şirketlerinin Denetimi Hakkında Prensipte de hazırlanmış olan IAIS, üyelerdeki reasürans denetiminin farklı olduğunu kabul etmektedir. Bazı üye ülkelerde reasürörler denetime tâbi tutulurken bazılarında rating şirketlerine güvenilmektedir. Bazı ülkelerde reasürans yapacaklara ruhsat verilirken bazılarında ise kendi ülkesinde bu yetkiyi almış olmak yeterli görülmektedir. Reasürans denetiminde onaylama, mali yeterlilik, gözetim yöntemleri ön plana çıkmaktadır. AB'de reasürans denetimi her ülkenin kendi mevzuatıyla yapılmaktadır. İngiltere, Danimarka, Finlandiya ve Portekiz, reasürörleri de direkt sigortacılar gibi denetime tâbi tutmaktadır. İtalya, İspanya ve İsveç'te yalnızca yükümlülük karşılama yeterliliği gerekleri

⁵ KPGM, *Study Into The Methodologies to Assess The Overall Financial Position of an Insurance Undertaking From The Perspective of Prudential Supervision, Mayıs 2002*

⁶ IAIS - *Working Group on Reinsurance, Reinsurance And Reinsurers: Relevant Issues For Establishing General Supervisory Principles, Standards And Practices, Şubat 2000*

uygulanırken, Belçika, İrlanda ve Yunanistan'da reasürans şirketler bir denetime tabi tutulmamaktadır. Almanya, Fransa ve Hollanda direkt sigortacılara uyguladığı denetimi reasürans şirketlerinde de uygularken, Avusturya'da ise daraltılmış ruhsat rejimi uygulanmaktadır. Ülkemizde ise reasürans şirketleri de sigorta şirketi gibi değerlendirilmektedir. Avrupa Birliğinde reasürans işi yapmanın ön koşulu, şirketin bağlı olduğu ülkeden reasürans işlemi yapmak üzere ruhsat almış olmasıdır. AB'de tek pasaport yöntemi uygulamaya konulmak istenmekte, bu konuda çalışmalar devam etmektedir. Bu pasaport belli koşulları sağlayan şirkete verilecek ve bu şirketler tüm Birlik bölgesinde serbestçe iş yapabilecektir. İstenen kriterlerin yerine getirilmemesi durumunda bu pasaport iptal edilebilecektir.⁷ AB'de reasürans denetimi konusunda henüz standart bir yaklaşım gelişmemiştir.

IAIS'in Temel Prensiplerden 10'uncusu reasürans işlemlerine yöneliktir. Buna göre, sigorta şirketleri reasürans teminatını riskin etkisini azaltma aracı olarak kullanırlar. Sigorta denetçisi, yapılan reasürans anlaşmalarının güvenilirliğine ve ihtiyaca uy-

⁷ KPGM, *Study Into The Methodologies for Prudential Supervision of Reinsurance With a View to The Possible Establishment of an EU Framework*, 31 Ocak 2002

gunluğuna bakmak durumundadır. Sigorta şirketlerinin, reasürörün maruz kalacağı riske göre yeterli finansal güce sahip olduğunu değerlemeye alarak anlaşma yapmaları beklenir. Söz konusu temel prensiplerin metodoloji belgesinde de; sigorta denetçisinin reasürans anlaşmalarını gözden geçirmesi ve reasürans teminatının sigortalının hasar talebini karşılamaya yeter düzeyde olduğundan emin olması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca sigorta denetçisinin aşağıdaki konulardan emin olması gerektiği belirtilmiştir.⁸

- Reasürans programının sigorta şirketinin sermayesi ile uyumlu olması
- Reasürans teminatının güvenilir olması.

IAIS'in reasüransın denetim çerçevesi içindeki değerlendirilmesi çeşitli prensiplerle belirtilmiştir, konunun içeriğine göre IAIS'in yaklaşımına yer verilecektir. Sermaye Yeterliliği ve Solvency Prensiplerinden 11'incisi, reasürans işlemlerinden dolayı oluşan teknik karşılık azalmasına (reasürör paylarına) ilişkindir. IAIS'in Sigorta Şirketinin Yüklümlülüklerinin Kantitatifleşirmesine yönelik rehber çalışmasında ise reasüransın yüklümlülükler üzerine etkisinin çerçevesi çizilmiştir. Son yıllarda reasürans alanında genelde alternatif risk transferi

⁸ IAIS, *Insurance Core Principles Methodology*, Ekim 2002

(ART) ürünleri gelişmiştir. IAIS, ART ürünleri hakkında da standart hazırlamayı düşünmektedir, ancak hazırlanan reasürans işlemlerinin denetimine yönelik 7 numaralı standardın bir çok bölümü ART ürünleri için kullanılabilir olacaktır.⁹

Son yıllara kadar ülkemizde reasürans piyasasından kaynaklanan sorun bulunmazken, 2001 terör saldırılarının da etkisiyle piyasanın pahalılaşması, kapasite darlığı, reasürörlerin zarar etmesi gibi sebeplerden dolayı şirketlerin yeterli teminat bulmasında sorunlar ortaya çıkmaktadır. 2001 sonrası bazı reasürörler piyasadan çekilmiş, bir kısmı da terör teminatını reasürans dışında tutarak kapasitelerini daraltmış, istisna olarak terör teminatı kabul eden reasürörler de fiyat ayarlamaları (sigorta fiyatı, komisyon, muafiyet, koasürans-kısmî teminat verme gibi) ile reasürans koşullarını ağırlaştırmış bulunmaktadır. 2003 yılından itibaren ise özellikle deprem riski ile ilgili olarak olay başına limit ile kapasite ve reasürans imkanı daraltılmış, şirketlerin üstlendiği işlerin reasüransının yapıp yapılmadığı hususu daha fazla önem kazanmıştır. Şirketlerin mali sorunlarının artmasına paralel olarak reasürans iş-

⁹ IAIS, *Supervisory Standard On The Evaluation Of The Reinsurance Cover Of Primary Insurers And The Security Of Their Reinsurers*, Ocak 2002

lemlerinde de problemlerin artması, sigorta denetim otoritelerinin beklemesi gereken bir sonuçtur. Bu şartlar altında özellikle deprem riski ile ilgili olarak getirilen olay riski esas alınarak şirketlerin konservasyonda tutabilecekleri risk dolayısıyla yazabilecekleri sigorta tutarının ve terör saldırısına hedef olabilecek ticari, sinai risklerin yeterli teminata sahip olup olmadığının sıkı takibi, sigorta sektörünün devamı için gerekmektedir.

Sigorta şirketinin reasürans alacaklarından kaynaklanan riski, kredi riski olarak adlandırıldığı gibi, literatürde bu risk reasürans riski olarak da adlandırılmaktadır. Reasürans anlaşması yapılırken sedan şirket ile reasürör arasındaki ticari ilişkinin devamlılığı, geçmiş teknik sonuçlar, riskin yapısı, şirketin sigortacılık yaklaşımı gibi bir çok unsur anlaşmanın içeriğine ve reasürans ihtiyacına etki etmektedir. Sigorta şirketinin reasürans ihtiyacının belirlenmesi, anlaşmaların yapılması ve devam ettirilmesi reasürans süreci olarak belirtilebilir. Bu süreç saklama payı tablosu ve plasman ihtiyacının belirlenmesinden, hasarın ödenmesi ve muhasebe işlemlerinin tamamlanmasına kadar tüm sigorta operasyonu ile iç içe yapıdadır. Poliçe teklifinden hasar ödenmesine ve yıllık kâr komisyonu tutarının belirlenmesine kadarki sürecin izlenmesi ve olası risklerin belirtilmesi

sigorta denetiminin konusu içindedir. Reasürans işleminde risk, reasürör şirketten kaynaklanabileceği gibi, reasürans piyasasının sistematik bir riskle karşılaşması söz konusu olabilir. Ayrıca önemli bir risk kaynağı da yerel ve global ekonomiden kaynaklanabilecek sistematik risktir. Bir reasürörün karşılaşacağı riskler sonuçta sigortacının karşılaşacağı risklere benzemekle birlikte, sigorta işlemi de olsa reasüransın sigorta işlemine göre bazı farklarına değinmek her iki alana da uygulanan denetimin şekillenmesi açısından önemlidir. Reasürans işlemleri anlaşma türleri ve karmaşıklığı ile sigortacılıktan farklılaşırken, bu farklılaşma; her iki işlemin karşı karşıya olduğu volatilite, portföy, geç bilgi edinme, başkasının datasına güvenme, kâr komisyonu ve prim ayarlaması, profesyonellik ve rating alma zorunluluğu gibi bir çok alanda mevcuttur.¹⁰ Reasürans işlemlerinin coğrafi genişliği de dikkate alınınca katastروفik risklere daha açık olduğu, daha karmaşık anlaşmalara sahip olduğu ve sigortalama felsefelerinin, reasürans programı ile saklama paylarını belirleme yaklaşımlarının direkt sigortacıdan farklı olduğunu kabul etmek durumundayız. Reasürör şirketin karşıla-

¹⁰ KPGM, *Study Into The Methodologies for Prudential Supervision of Reinsurance With a View to The Possible Establishment of an EU Framework*, 31 Ocak 2002

cağı risklerin ondan teminat alan sedan ve sedanın denetimini yapan denetçi tarafından da dikkate alınması gerekmektedir.

Sigorta şirketlerinin reasürans teminatı satın almasına çeşitli faktörler etki ederken, en önemli sebeplerin kapasite kazanmak, portföyün oynaklığının ve riske maruz değer azaltılması, reasürörün tecrübelerinden faydalanmak ve reasürans işlemlerini finansal destek olarak kullanmak olduğu bilinmektedir.¹¹ Kuşkusuz risk transferinin reasüranstan başka, riskin menkulleştirilmesi, türev araçlar, finansal reasürans ve diğer ART ürünleri gibi şekilleri de vardır. Türü nasıl olursa olsun denetim açısından önemli olan husus; *riskin transferinin yapıлып yapılmadığı ve işlemin hesaplara uygun kaydedilip kaydedilmediğinin anlaşılmasıdır*. Reasürans işlemi sigorta anlaşması (reasürans anlaşması) şeklinde uygulamaya konulur. Ancak sigortalının, sigortacı ile reasürör arasındaki sözleşme ile hiçbir doğrudan ilişkisi yoktur ve bu anlaşmaya hiç bir şekilde taraf ve muhatap değildir. Bu üzerinde durulması gereken ve reasürans alacaklarında ve teminatta yaşanacak sorunun doğrudan sigortacı ile

¹¹ IAIS - Working Group on Reinsurance, *Reinsurance And Reinsurers: Relevant Issues For Establishing General Supervisory Principles, Standards And Practices*, Şubat 2000

sigortalıyı karşı karşıya getireceği kabul edilmelidir. Bu açıdan *reasürans anlaşması ile yapılan risk transferinin hukuki anlamda sigorta şirketinin yükümlülüğünü azaltmadığı ortadadır.*

Sigorta denetimi açısından şirketin risk transferini yaparken ne yaptığının, nasıl yaptığının bilincinde olması önem taşımaktadır. Bu açıdan her sigorta şirketinin, kendi risk profiline uygun olarak hazırlanmış ve Yönetim Kurulu tarafından onaylanmış bir reasürans stratejisi olmalıdır. Yönetim Kurulu reasürans stratejisini her yıl gözden geçirmelidir (hayat şirketlerinde bu süre daha uzun olabilir). Bunun yanında, şirketin genel stratejisinde veya reasürörlerin statüsünde yaşanan değişiklikler gibi şirketin içinde bulunduğu şartları etkileyen durumlarda reasürans stratejisi yeniden değerlendirilmelidir. Reasürans stratejisi, sigortacının reasürans yönetim stratejisini belirlemeli ve satın alınacak reasürans türü, reasürörler, teminat kapsamı gibi hususları içermelidir. Yönetim Kurulu bu faaliyetlerin tüm yasal düzenlemelere uygun olarak yürütülmesini sağlamalı ve limitleri belirlemelidir. Faaliyet gösterilen branşlara ilişkin iş kabul esasları, poliçe genel ve özel şartları ve her branşta kabul edilecek toplam riskin miktarı, otomatik reasürans teminatı (trete) kapsamında kabul edilecek işlerin türü ve tutarının

limitleri, İhtiyari reasürans teminatı alınmasına ilişkin kriterler bir yönetmelik kapsamında belirtilmelidir.¹² Ülkemiz sigorta şirketlerinde zorunluluk olmamasına rağmen şirketlerin genellikle hazırlanmış oldukları reasürans uygulama yönetmelikleri vardır. Bu yönetmelikler genellikle şirket yönetimleri tarafından hazırlanmakta ve şirketin anlaşmaları, plasmanları ve reasürans stratejisini ayrıntısıyla açıklamaktadır. Her şirketin riske dayanıklılığı, riski algılama ve yönetme yeteneği farklı olabilir, ancak asgari bir risk yönetimi konusunda çabanın ve hazırlığın olup olmadığı şirketin gelecek faaliyetleri için önemlidir. Herhangi bir riskin teminatsız kalmasına sebep olmamak için, kabul edilen işlerin reasürans anlaşmalarında öngörülen koşullara uygun olması gerekir. Şirket konservasyonunda kalacak olan net riskin limiti hem branşlar itibarıyla hem de bütün olarak belirlenmelidir. Bu açıdan şirketin denetim tarihi itibarıyla kümül riski ve riskin anlaşmalara göre dağılımı takip edilmesi gereken husustur. Sigortacının kendi üzerinde tuttuğu riski karşılayacak yeterlilikte sermayeye sahip olması da önemli bir husustur. Sigortacı farklı reasürörlerle

¹² IAIS, *Supervisory Standard On The Evaluation Of The Reinsurance Cover Of Primary Insurers And The Security Of Their Reinsurers*, Ocak 2002

anlaşma yaparak, aldığı reasürans teminatının güvenliğini arttırabilir. Şirket yönetimi, Yönetim Kurulunun raporlama düzeniyle ilgili isteklerini tam olarak karşılayabilecek bir bilgi işlem sistemi kurmalıdır.¹³ Şirketin tüm faaliyetlerinin şirket politikasına uygun olarak yürütülmesini ve planlanan reasürans teminatının alınıp alınmadığını kontrol edecek iç kontrol sistemleri kurulmalıdır. Kontrol sistemi, şirket iş kabul esaslarına ve limitlerine riayet edilip edilmediğini ve şirket özkaynakları ile reasürans korumasını aşan risklerin bulunup bulunmadığını tespit edebilmeli ve istenilen zamanda raporlayabilmelidir. Yönetim Kurulu düzenli olarak, reasürans korumasının ve hasar kontrol sisteminin performansı ve etkinliğine ilişkin kapsamlı raporlar almalıdır. Şirketin iç kontrol sistemleri belirli aralıklarla bağımsız denetimden geçmelidir. Denetçi, Yönetim Kurulunun genel stratejiyi oluşturup oluşturmadığını kontrol etmelidir.¹⁴

Reasürans anlaşmaları çoğunlukla bir yıl için yapılırken, özellikle hayat branşında ve bazı ART anlaşmalarında

¹³ IAIS, *Supervisory Standard On The Evaluation Of The Reinsurance Cover Of Primary Insurers And The Security Of Their Reinsurers*, Ocak 2002

¹⁴ IAIS, *Supervisory Standard On The Evaluation Of The Reinsurance Cover Of Primary Insurers And The Security Of Their Reinsurers*, Ocak 2002

olduğu gibi bir yıldan uzun süreyle yapılan anlaşmalar da mevcuttur. Bu tür durumlarda denetçi, reasürörün güvenilirliğini uzun dönemde sürdürüp sürdüremeyeceğini de değerlendirmelidir. Denetçiler, şirketin çalıştığı reasürörlerle ve aldığı reasürans teminatıyla ilgili yeterli bilgiyi temin etmelidir. Denetçiler, anlaşmaların (ve sonradan yapılan değişikliklerin) kopyaları, slip ve cover note'ların kopyaları, yapılan denetimlerin sonuçları, anlaşmaların yazılı açıklamaları ve özetleri, şirketin risk profili, risk konsantrasyonu gibi hususları inceleyerek şirketin karşılaşacağı riskleri değerlendirecektir. Örneğin, şirketin mali durumunu tehdit edecek veya faaliyetini sürdürebilmesini imkansız kılacak derecede büyük hasarlar üretme potansiyeline sahip bir risk yoğunlaşmasına dikkat edilmeli, şirketin reasürans stratejisine uygunluğu, reasürans teminatının ve şirketin mali gücünün yeterliliği (özellikle büyük ve muhtemel hasar senaryoları altında), reasürans güvenliğinin yeterliliği (reasürörün mali gücü, etkin olarak denetlenip denetlenmediği, teminatların durumu gibi birçok faktör hesaba katılmalıdır), kullanılan ART tekniklerinin (örneğin menkulleştirme) uygunluğu hakkında özet bilginin raporda verilmesi gerekmektedir. Denetçi bu değerlendirmeleri yaparken şirketin genel risk profilini hesaba katmalı, alınan

reasürans veya ART teminatının, (hasar gelişiminin yavaş olduğu) uzun süreli işler ile (hasar tutarlarının büyük olduğu) katastrofik riskler için yeterli ve güvenilir olup olmadığını kontrol etmelidir. Alınacak reasürans teminatının seçimi, genel reasürans stratejisi çerçevesinde şirket yönetiminin vereceği bir karardır. Buna karşın, şirketin sigortalılarının hasarını ödeyememesine sebep olacak yanlış ve yetersiz reasürans alınması durumunda denetçi, bu konuyu şirket yönetimiyle karşılıklı olarak görüşmelidir.¹⁵

Reasürans teminatı ve güvenliğinin yetersiz olması, reasürans stratejisine riayet edilmemesi, güvenilirlikleri onaylanmamış reasürörlerle çalışılması ve bunlara benzer durumlarda, denetim otoritesinin veya elemanının söz konusu uygulamaya müdahale ederek düzeltilmesine imkân verecek yasal yetkileri olmalıdır. Bu yetki kapsamında denetçi, yükümlülük karşılama yeterliliğinin ya da (net veya brüt) teknik karşılıkların hesabında reasürans alacaklarını kısmen veya tamamen hariç tutabilmelidir. Ayrıca, ilâve reasürans teminatı almak, sermaye artırımını yapmak, ilâve teknik karşılık ayırmak, ilâve teminat tesis etmek gibi şirketleri daha

iyi reasürörlerle çalışmaya zorlayacak, açık ve objektif diğer tedbirlerin olması gerekmektedir. Denetçi, şirketlerin risk bilgilerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmeli, alınan reasürans teminatının kalitesinin sektör standartlarına kıyasla değerlendirilmesinde ve risk profilinin güvenli ve kabul edilebilir olup olmadığının belirlenmesinde şirket yönetimine de yardımcı bilgiler vermelidir.

Reasürans, sigorta şirketinin kapasitesini artırarak daha büyük ve çok sayıda rizikoyu kabul edebilmesine imkân sağlar. Bu durum şirketin aşırı risk üstlenmesine, olumsuz reasürans anlaşmaları ile şirketin geleceğini riske atmaya yöneltebilir. Reasürans vasıtası ile de olsa alınan riskin boyutunun şirket sermayesi ile tutarlı olması gerekir. Sigortacılar, normal koşullar altında kabul etmeyecekleri, ancak rekabet gibi nedenlerden ötürü teminat vermek zorunda kaldıkları rizikolarla karşılaşabilirler. Esnek iş kabul politikasının kontrolsüz risk üstlenme olmadığını denetçinin şirkete hissettirmesi gerekir. Reasürans anlaşmalarının iyi dizayn edilip edilmediği, geçmiş yıl sonuçlarının irdelenmesi suretiyle portföy kârlılığının sorgulanması sigorta şirketinin geleceği açısından üzerinde durulması gereken husustur. Sigorta şirketlerinde hasar modelleri ne kadar iyi tahmin edilirse sonuçlar da o oranda

¹⁵ IAIS, *Supervisory Standard On The Evaluation Of The Reinsurance Cover Of Primary Insurers And The Security Of Their Reinsurers*, Ocak 2002

dengeli olacaktır. Hasar modellerinin iyi belirlenebilmesi ise portföyün aşırı sapmalarının bertaraf edilmesine bağlıdır. Sigortacıların hasar ras-yosu (risk primi), portföyleri dengeli olduğu takdirde reasürans anlaşmasından iyi sonuçlar elde edebilirler. Bir sigorta şirketi tarafından teminat altına alınan rizikoların sigorta bedellerinin tamamının aşağı yukarı aynı olması durumunda o şirketin homojen bir portföye sahip olduğu söylenebilir.¹⁶ İşlerin kalitesinde homojenlik; risk seleksiyonu, risklerin guruplandırılması ve fiyatlandırma ile sağlanır. Şirketin yıl sonu faaliyet oranlarına ve portföy karlılığına göre reasürans anlaşmalarının dizaynı arasında irtibat kurulabilmelidir.

Reasürans; sigortacının, sigortalıların hasar taleplerini karşılayabilmek için sürekli nakit bulundurarak kaynaklarını aşırı derecede bağlı tutmasına gerek bırakmayan bir araçtır. Ancak, söz konusu likit sağlama işlevinin tümüyle reasüransa dayandırılması, şirketin reasürans gücüne tamamen bağlı olup olmadığı, reasürörlerden bir veya bir kaçının edimini yerine getirmemesi durumunda şirketin kendisini nasıl koruyabileceği hususlarının şirketin açıklaması gereken bir konu olacağı açıktır. Diğer taraftan çeşitli sigorta dallarında

değişik sigortalılara verilen sigorta teminatlarının bir araya gelerek birikim (kümülyasyon) oluşturması ve böyle durumlarda ortaya çıkabilecek hasarların, sigortacıyı, tek tek poliçeleri keserken öngördüğünden çok daha yüksek bir sorumluluk altına sokması muhtemel bir durumdur. Sigortacının, risk birikimini (kümülyasyonunu) izleyerek denetim altında tutabilmesi, bir noktadan sonra olanaksız olduğundan bu tür bir birikimin olumsuz etkileri ancak reasürans yoluyla giderilebilir. Reasürörler, değişik sigorta şirketleri ve piyasalarla çalışmanın bir sonucu olarak, zaman içinde önemli bir bilgi ve deneyim birikimine sahip olurlar. Reasürörlerin yönlendirmelerinin denetim elemanları tarafından da takip edilmesi, yıllık anlaşma değişikliklerinde reasürörlerin dikkat ettiği risk unsurlarının üzerinde durulması yerinde olacaktır.

Sigorta şirketlerinin finansal olarak büyümek için reasüransı koasürans şekli ile uygulaması ve reasürörlerin uygun bulunduğu reasürans kapasitesini bu yöntem ile büyütmesi şirket risk yapısının analizi için üzerinde durulması gereken bir başka husustur. Şirketlerin koasürans yolu ile saklama payı limitinin artması, üstlenecekleri ilâve riski kendilerinin finanse etmesi sonucunu doğurur. Teorik olarak belirlenen saklama payı limiti kadar oluşacak hasar halinde

şirket mali anlamda güçlü pozisyonda olmayabilir, dolayısıyla şirketin üstlendiği kümül riskin boyutunun tam olarak bilinmesine, takibine ihtiyaç vardır. Özellikle mali sıkıntı içine düşen şirketlerin ödemelerini zamanında yapması ve önemli faiz ve kur riski ile karşı karşıya gelmemesi gerekmektedir. Diğer taraftan, aşırı rekabetin zorlamasıyla reasürörün belirlediği temel fiyatın altında fiyat belirleyerek zararına sigortacılık yapılması, bu tarz politikalarla şirketin uzun süre faaliyetini sürdürmesi, yeterli sermaye desteği olmadan beklenmeyecektir. Sigorta şirketlerinin reasürörlerle olan problemlerinin çoğunda asıl sebebin mali yetersizlik ve te-amüllere uygun olmayan sigortacılık anlayışına dayalı faaliyet gösterme isteğinin olduğu gözlemlenmektedir.

4. Sonuç

AB ve IAIS sigorta denetim yaklaşımında, sigorta şirketinde reasürans işlemlerinin denetiminin, sigorta şirketinin mali yeterlilik değerlemesinde hayati bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bir sigorta şirketinin reasürans işlemlerine yönelik inceleme; reasürans ihtiyacı, plasmanı ve tahsilatı aşamalarını içermelidir. Denetim sürecinde, anlaşmalar, plasmanlar ve yapılan ödeme ve alınan tutarlara ilişkin sürecin kontrol edilmesi, değerlendirilmesi gerekmektedir. Rea-

¹⁶ IAIS, *Committee on Solvency and Actuarial Issues Final Version, 15 Mart 2000*

sürans anlaşmalarının **olan** ve **oluşacak** hasarları karşılamaya yetecek şekilde dizayn edilip edilmediği, açıkları veya fazlalıkları, reasürans işlemlerinin denetiminin sürecinde değerlendirilmelidir. Reasürans yeterliliği alanındaki denetim; *reasürans programının uygunluğuna, karşılıklardaki reasürör paylarının gerçeği yansıtıp yansıtmadığına, reasürörün güvenilirliğine*, odaklanmalıdır.¹⁷ Reasürans anlaşmaları ve plasmanların yeterli güven veren yapıda olup olmadığı birçok unsurun bilinmesine ve araştırılmasına bağlıdır. Reasürörün bir finansal grubun veya sigorta şirketinin bir parçası olması, risk konsantrasyonunun yüksek olup olmadığı, reasürörün başka reasürörlerle, finansal kurumlarla, reasürans pooleri ile birleşmesi, reasürör ve ortakla-

rının malî durumu hakkında ayrıntılı bilgi edinmek gerekebilir. Reasürörün mali yeterliliği konusunda şüphe olmamalı, şüphe duyulan reasürörlerin teknik karşılıklardaki payı basiretli şekilde değerlendirilmelidir. Gerekirse, durumu şüpheli reasürör paylarının iptali ile finansal analizin yapılması uygun olacaktır. Sigorta şirketlerinin üzerlerinde tuttıkları risk tutarlarının özellikle özkaynakları ve mali durumları, likit aktif yapıları dikkate alınarak değerlendirilmek uygun olacaktır.

Ülkemiz ciddi bir deprem riski ile karşı karşıyadır. Bu durumun farkında olan reasürörler kapasitelerini aşırı derecede daraltmış adeta teminat vermemektedirler. Bu durum sigortacılık ve sigorta denetim sistemi için ciddi risk oluşturmakta, deprem sigorta-

larında reasürans temininde sorun bulunmaktadır. Bu sorunun çözümü için sektörün konu üzerinde tartışma yapması ve çözüm üretmesi uygun olacaktır. Ülkemiz sigortacılığı açısından, reasürans işlemlerinde risk doğuran hususların ortadan kalkması için sermaye ve likit aktif yapısına uygun risk kapasitesi ile sigorta teminatı verilmesi, konservasyonu koruyan reasürans teminatı alınırken muhafazakâr yaklaşımla varsayımların oluşturulması yerinde olacaktır.

Tercan Tiryaki
Sigorta Denetleme Uzmanı

¹⁷ KPGM, *Study Into The Methodologies to Assess The Overall Financial Position of an Insurance Undertaking From The Perspective of Prudential Supervision*, Mayıs 2002

Kaynaklar:

AB: http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/index_en.htm

htm

IAIS: <http://www.iaisweb.org>

TBB: <http://www.tbb.org.tr>

Yabancı Basından HABERLER

Gelecek İçin Bir Model

Rüzgâr ve yağmur fırtınaları, yangınlar, kasırgalar ve diğer doğal felâketler her zaman insanlar için bir risk ve sigortacılar/reasürörler için bir endişe kaynağı olmuştur. Ancak, modern dünyada sigortacıların kavraması ve kendilerini koruması gereken, terör gibi yeni tehlikeler söz konusudur. Bazı durumlarda bu yeni tehlikeler, doğal felâketlerden daha büyük bir tehdit halini almış ve dolayısıyla, sigorta sektörünün bu tür olaylara karşı mümkün oldukça fazla önlem almasına yardımcı olacak uygun araçlar geliştirmek gerekmiştir.

2003 yılında yapılan bir Swiss Re Sigma çalışmasında felâketlerin 60.000 can aldığı ve 18,5 milyar ABD Doları tutarında sigortalı hasara yol açtığı belirtilmiştir. Geçen sene doğal ve insan eliyle meydana gelen felâketler, üçte ikisinden fazlası depreme bağlı olmak üzere, dünya çapında 60.000 kişinin ölümüne yol açmıştır. Rapor, bu felâketlerden kaynaklanan toplam ekonomik hasarın 2003 yılı için

yaklaşık 70 milyar ABD Doları olduğunu göstermektedir. Can kaybı açısından en trajik felâket, neredeyse 41.000 kişinin canını alan, Aralık ayında İran'ın Bam şehrinde meydana gelen deprem olmuştur.

Sigma çalışmasına göre geçtiğimiz sene altı tane doğal felâket yaşanmış ve bu felâketlerin her biri 1 milyar ABD Dolarından fazla sigortalı maddi hasara neden olmuştur. Bu rakam, 2003 yılında felâketlerin neden olduğu toplam sigortalı hasarın yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Geçen yıl Nisan ayında ABD'nin kuzeydoğusundan batısına uzanan bir fırtına sistemi kar ve buz getirirken, Mayıs ayında ABD'nin batısını dolu fırtınası ile birlikte 400'den fazla hortumdan meydana gelen, rekor seviyede bir dizi olay vurmuştur. Bu iki olay sigortacılar için 3.2 milyar ABD Doları ve 1.6 milyar ABD Doları'na mal olmuştur. Eylül ayında ABD'nin doğu kıyısındaki eyaletler ve Ontario'dan Isabel Kasırgası geçmiş ve 1,7 milyar ABD Doları sigortalı mal hasarına neden

olmuştur. Ekim-Kasım aylarında ise California'da iki büyük orman yangını meydana gelmiş ve yerleşimin bulunduğu orman alanlarında büyük maddi hasara yol açmıştır. Aralık ayında, Fransa'nın güneyindeki seller dolayısıyla 1 milyar ABD Doları sigortalı hasar söz konusu olmuştur. Başta büyük sanayi yangınları, patlamalar ve uydu kaybolması olmak üzere geçen sene insan eliyle meydana gelen hasarlar ise sigortacılar/reasürörlere 2,3 milyar ABD Doları'na mal olmuştur.

Bunlar, şüphe yok ki büyük rakamlardır. Bu noktada sigortacılar/reasürörlere varlıklarını ve kârlarını koruma stratejileriyle ilgili olarak akıllıca kararlar alma konusunda ileri düzeyli ve etkili bilgisayar modelleme araçları yardımcı olacaktır. Katastrofik modelleme, hasara yol açan bu tip olaylara bilimsel bir anlayışla yaklaşmaktadır ve son yıllarda felâketlerin etkilerini azaltmanın yolunu arayan sigorta/reasürans şirketleri için sıklıkla düşünülen bir yöntem haline gelmiştir.

Yeni Tehlikeler

Felâketlerin neden olduğu hasarlara açık bölgelerde mal fiyatları artmakta olduğu için hasarlar da artmaya devam etmektedir. AIR Başkan ve Yöneticisi Karen Clark, katas-trofik modelleme şirketlerinin yeni tehlikeler üzerinde odaklandığını söylemektedir. “Şiddetli fırtınalar, dolu fırtınaları, hortumlar, geçmişte yaşadıklarımıza benzer kar fırtınaları ve California yangınları gibi diğer tehlikeler olarak adlandırabileceğimiz olaylar artık önemli hasarlara yol açmaya başlamıştır. Bu yangınlar, son 10-15 yıl içerisinde 1 milyar ABD Doları’ndan fazla hasara neden olan ikinci büyük yangındır.” diye açıklamaktadır. Geçen yıl Mayıs ayında 3 milyar ABD Doları’ndan fazla kayba neden olan hasarın gerçekleştiğini ve bunun ABD’de kasırga veya deprem dışında bir doğal afetten kaynaklanan en büyük hasar olduğunu belirtmektedir.

Yeni tehlikeler üzerinde odaklanan modelleme şirketleri iki sebepten dolayı önemlidir. İlk olarak, başta mal değerlerindeki aşırı artışa bağlı olarak bu tehlikeler geçmişe oranla çok daha büyük hasarlara yol açmaktadır. Ayrıca bu hasarların çoğu 10 milyar-20 milyar ABD Doları aralığında olmadığı için sigorta şirketlerinin reasürans programını etkilememektedir. Karen Clark hasarların, saklama paylarını aşmaması halinde, sigorta şir-

ketlerinin kendi fonları tarafından karşılanacağını ve bu hasarların her yıl tekrar gerçekleşerek tüm fonu yiyip bitireceğini açıklamakta ve sözlerine şöyle devam etmektedir: “Bu nedenle yeni trend, şirketlerin ne kadar reasürans korumasına ihtiyaçları olduğu üzerine değil, kendi fonlarına yönelik katastrof modelleri kullanmaları yönündedir. Şirketler, büyümelerini ve felâkete açık bölgelerdeki iş alımlarını yönetmek, riske maruz kalma olasılığının yüksek olduğu bölgelerdeki ayrıntıları incelemek, iş alımı prensiplerini sınamak ve büyüme stratejilerini kontrol etmek açısından bu modellerin ne denli önemli olduğunu yavaş yavaş farketmekte ve portföy optimizasyonuna gitmektedirler. Bu modelleri kullanmadaki en önemli amaç muhtemel hasarı en aza indirmektir.”

Eqecat başkanı Rick Clinton’a göre daha iddialı şirketler birden fazla model kullanma yoluna gitmektedir ve zaman geçtikçe bu daha da yagınlaşacaktır. Clinton, “Katastrof modelleri kullanmak, iş yapmanın temel unsurlarından biri haline gelmiştir ve öyle ya da böyle, bir şekilde model kullanmayı düşünmeyen çok az şirket vardır” demektedir. Bunun dayanaklarından biri riskin yayılması, yani bütün yumurtaların aynı sepete konulmamasıdır ve riske maruz kalma olasılığınız ile ilgili olarak farklı fikir ve görüşlere ih-

tiyacınız olduğu için, aynı kavram, modellemede de geçerli olacaktır. Bir şirket temel bir değişiklik yaptığı takdirde, çeşitli modellerin varolması nedeniyle bu değişikliğin etkisi azalacak, herşey aynı anda veya aynı derecede değişmeyeceğinden maruz kalma olasılıklarının idaresinde istikrar sağlanacaktır.

Ancak modelleme şirketleri mallarla ilgili katastrof modellerine odaklanmanın yanı sıra iş kazası, sağlık ve hayat modellerini de daha derinlemesine incelemeye başlamıştır. Şu anda sigorta ve reasürans piyasasında felâketlerin bu pazar üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik büyük bir ilgi bulunmaktadır. RMS’nin baş araştırma görevlisi Robert Muir-Wood’un da açıkladığı gibi, geçtiğimiz yıl ve gelecek yılın en önemli olayı katastrof modellemenin mal sigortaları alanından çıkıp kaza alanına kaymış olmasıdır ve nihayet sağlık ve hayat alanlarında da söz konusu olmaya başlamıştır.

RMS’nin risk danışmanı Dr. Gordon Woo, sigorta şirketleri ve reasürörlerin, düşünülemez olarak nitelendirdikleri olayların aslında gerçekleşebildiğini farketmeye başladıklarını söylemekte ve sözlerine şöyle devam etmektedir: “Şirketler kendilerini yüksek dereceli risklere maruz bırakmama konusunda çok dikkatlidir. 11 Eylül sonrasındaki yıllarda terör modeli yapmak çok kullanılır hale gelmiştir.

Terör söz konusu olduğunda en büyük toplu kayıp sebebi kimyasal silahlar, biyolojik silahlar veya nükleer patlamalar, yani kitle imha silahlarıdır. Bunların sebep olacağı yaralanma ve ölümleri tahmin etmek için kullanabileceğimiz modellere sahip olmamız gerekmektedir. Artık terör de sıtma gibi hayatımızın bir parçasıdır ve bununla yaşamak zorundayız.“

Dr. Woo, 1918 yılında 700.000 Amerikalının modern zamanların en kötü salgını olan gripten öldüğünü ve modelleme yapanların artık bu tür olayların tekrarlanmasını engellemek üzere çalıştığını söylemektedir. Sars hastalığını da örnek olarak veren Dr. Woo'ya göre insanlar, özellikle kitle imha silahları, kuş gribi ve bir salgın olasılığı ile ilgili olarak endişelidir.

Katastrof modellemesinde son üç yıl içerisinde olanlar, endüstrinin yönünü radikal bir biçimde değiştiren 11 Eylül'ün bir sonucudur. Dünya Ticaret Merkezi olayı, tahmin edilmemiş, beklenilmemiş fakat küçük bir alan içerisinde hayat, mal ve iş durması dallarında önemli ölçüde hasara yol açmıştır. Bu durum sigortacılara/reasürörlere, çoğu zaman üstlendikleri riskin nerede yoğunlaştığını tam olarak bilmiyor olduklarını göstermiştir. Mr. Muir-Wood, bazı şirketlerin, sadece New York'taki işveren sorumluluğu teminatları ile ilgili genel bilgi alabildiklerinden Dünya Ticaret

Merkezi'nde aynı binanın değişik katları için teminat verdiklerini fark ettiklerinde hayrete düştüklerini söylemektedir. Bunun da şirketlerin artık üstlendikleri her risk ile ilgili yerel bilgi toplamaya çalışmasına dair gerçek bir devrimi hızlandırdığını ve en iyi sigortacıların bu konuda şimdiden çok yol kattıklarını açıklamaktadır.

Karen Clark, tüm şirketlerin, hasara maruz kalma yoğunluklarını detaylı bir düzeyde ele almalarını, takip ve idare etmelerini kolaylaştırmak için bu konuya ilgi duymaya başladıklarını onaylamaktadır. Teröre hedef olabilecek yerler geçtiğimiz yıl içerisinde insanları ilgilendirmeye başlamıştır ve AIR'in modelleme araçları, gelecekte terör saldırısına uğrayabilecek on binlerce potansiyel yapıyı kapsayan bir veritabanına sahiptir. “Bunların arasında önemli binalar, işyerleri, ulaşım tesisleri, enerji tesisleri, stadyumlar, alışveriş merkezleri ve bir terör saldırısının gerçekleşebileceği her türlü yer bulunmaktadır. Müşterilerimiz, bu modelleri, potansiyel terörist saldırılara maruz kalma olasılıklarının ne kadar olduğunu incelemek ve kayıplarını tahmin etmek için kullanmaktadır.

11 Eylül olayları sigortacılar, bu tür bir felâketin aynı anda birçok iş kolunda büyük hasarlara yol açabileceğini göstermiştir. Clark, AIR'in risk modellerinin geleneksel olarak mala gelecek hasarları tahmin etmek için tasarlanmış olduğu

nu, ancak iş kazası ve hayat branşına yönelik ilgi dolayısıyla bir binaya yapılacak bir terör saldırısında ne kadar can kaybı, hafif ve ağır yaralanma meydana geleceğinin tahminini kapsayacak şekilde genişletildiğini söylemektedir.

“Şirketler, nerede durduklarının anında analizi için modelleme kullanmaktaydılar ve artık yeni trend bu teknolojiyi şirketlerine taşımak ve böylece bunu gerçek zamanlı olarak yapabilmektir. Şirketler iş kayıtlarını modelleme uygulaması için sunacak ve potansiyel hasarlarının ne olduğunu öğrenmek isteyeceklerdir. Kayıtlarına yeni poliçeler ekledikçe maruz kalma yoğunluklarının ve hasar potansiyellerinin nasıl değiştiğini gerçek zamanlı olarak görecektir. Bu çok önemli hale gelmektedir.“

Son iki yıl içerisinde modellemede bir hayli yol katedilmiştir. Ancak bilim, sigortacıları/reasürörleri hasarlardan korumada yönlendirebilse de maalesef bu araç kristal bir küre değildir. Son Sigma çalışmasında, sert hava koşullarında ve katastroflardan kaynaklanan sigortalı hasarlarda artış olacağına dair çoğalan kanıtlar olduğu belirtilmektedir ve dolayısıyla modelleme şirketlerinin tatmin etmesi gereken beklentiler daha da artacak gibi gözükmektedir.

The Review
Nisan 2004

Uluslararası Gemi ve Liman Güvenliği Kuralları ve Donatanların Kurallara Yaklaşımı

Bir P&I (Koruma ve Tazmin) klübüne göre, birçok donatan, ISPS (International Ship and Port Security) koduna uymanın önemini idrak edememiştir ve sonuç olarak bu donatanların sigorta teminatları tehlike altında olabilmektedir. Napoli'de Reale Yacht Club'ta cuma günü, Standard Club'ın İtalyan üyeleri ve denizcilik sektöründen diğer kesimlerin katılımıyla gerçekleşen seminerde belirtildiğine göre, uyum konusunda başarısız olan donatanlar, ciddi iş kayıpları ile karşı karşıya kalma riski altında olup bundan böyle otomatik P&I teminatı alma hakkına sahip olamayabileceklerdir. Uluslararası Denizcilik Örgütü tarafından önerilen ve denizcilik şirketleri ile liman kolaylıkları açısından güvenlik gerekliliklerini arttırmayı ve standartlaştırmayı amaçlayan ISPS kodu, 1 Temmuz 2004 tarihinden itibaren uyulması zorunlu, asgari güvenlik önlemleri getirmektedir. Bu kurallar, 12'den fazla kişi taşıyan tüm yolcu gemileri, 500 gros tonun üzerindeki uluslararası ticari yük gemileri ve mobil deniz sondaj üniteleri dahil

olmak üzere gemiler üzerinde geniş bir uygulama alanı bulacaktır. Bunların bakım/onarımını sağlayan liman ve terminaler de ISPS koduna tabi olmak durumundadırlar. Standard Club Hasar Müdürü Brian Glover, bu durumun kağıt üzerinde kalacağını ya da uygulama için son tarih olarak belirlenen temmuz ayının esnek olabileceğini veya kodun yalnızca Kuzey Amerika'da zorunlu hale getirileceğini düşünen şirketlerin hata yaptığını ve ISPS kodunun ciddiye alınması gerektiğini belirtmektedir. Glover'a göre, Asya ve Avrupa da dahil olmak üzere Kuzey Amerika dışında birçok ülke, bu yeni kuralları başlangıçtan itibaren uygulamayı planlamaktadır. Glover, hazır olunmadığı takdirde, iş kayıpları ve kaybolan günlerin maliyetinin hayli büyük olacağını, gemilerin normal işlerini yapamama durumunda kalabileceklerini ve donatanlara P&I teminatının normalde kendi ülkeleri ve klas kurumlarınca belirlenmiş tüm düzenlemelere uymaları şartı ile verildiğini belirterek sözlerine devam etmektedir. ISPS koduna uyulmaması durumunda, teminat,

P&I Klübü idare heyetinin takdirindedir. Klüp idare heyetleri, bir hasar meydana gelmesi durumunda, üyelere sempatik ve destekleyici bir tavır takınmakla birlikte; uyum konusunda başarısız olan ilgili kuruluşlar, bir sigorta sözleşmesinin sağladığı kesinlikten mahrum kalacaklardır. Standard Club seminerinde ayrıca navlun sözleşmelerine ilişkin zorluklardan da bahsedilmiştir. Toplantıya katılan delegelerin ifade ettiğine göre, bu kurallara uyum konusunda sorumluluk donatanlara ait olmakla birlikte, kurallara uygun bir tutum kiracıların menfaatine olacaktır. Standard Club Hasar Müdürü John White-Thomson, hata kendilerine ait olmasa da, gemi kiracılarının özellikle tercih ettikleri limanlara giriş çıkışlarının engellenmesinden kaynaklanan iş kayıplarından etkileneceklerini belirtmektedir. Donatan veya sigortacıya müracaatla tazmin yoluna gidilebilse de, bu çok zor ve ümitsiz olacaktır.

**Insurance Day
8 Mart 2004**